ఆంధ్రశిల్పి

సచిత్ర మాస పత్రిక

సంపాదకులు

శ్రీ గణపతి శాస్త్రి: శ్రీ సాంబశివ రావు

౧౮, నరసింగపురం వీథి,

మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు.

విషయసూచిక

		పుట.
సంపాదకీ సమీక్షలు	సంపాదకులు	౩
స్వాతంత్ర్య గీతిక	శ్రీ గణపతి శాస్త్రి గారు	౫
దొరకిన పూలు	శ్రీ సూరంపూడి భాస్కరరావుగారు	౬
చక్కదనం	శ్రీ "ఆరుద్ర" గారు	౭
సూర్యోదయము	శ్రీ నాదెళ్ల జనార్దన రావు గారు	౮
ఆదర్శజీవులు	శ్రీ సంతా ఉత్కళులు గారు	౯
నజ్రుల్ ఇస్లామ్	శ్రీ మహమ్మద్ ఖాసింఖాను గారు	౧౬
కొన్ని లేఖలు	శ్రీ శివశంకర శాస్త్రిగారు	౨౪
లేఖా లాలిత్యము	శ్రీ సితకుమార్ పావల్లూర్ గారు	౨౮
మీరాబాయి	శ్రీ శ్రీనివాస స్వాములు గారు	౩౦
రాణా ప్రతాపసింహచరిత్ర: మొక్కపాటిలకు	శ్రీ మానేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు	౩౬
సాహిత్యసమాచారము		౪౮
ఆద్యంతాలు	శ్రీ సదాశివ గారు	౪౫
గ్రంథ విమర్శనము		౪౯
గ్రంథ స్వీకృతి		౫౨

శిల్పాలు

శ్రీనృత్యచిత్రము కుంభీపసం	శ్రీ మనిషీ గారు
తల్లి	శ్రీ ధనరాజ భగత్ గారు
కాశ్మీర పారిశ్రామికుడు	శ్రీ ధనరాజ భగత్ గారు
క్రోధ దేవత	జపాను చిత్రము
సుచీంద్ర దేవాలయము : పుష్కరిణి	

గమనిక

వ్యాసాలు పంపేవారు విధిగా ఒకవైపున వ్రాసి పంపాలి. అవి తిరిగి కావలసినా, సమాధానాలు కావలసినా తపాలావ్యయం వ్యాసకర్తలే భరించాలి. వ్యాసకర్తల ఆశయాలకు సంపాదకులు బాధ్యులు కారు. విమర్శనార్థం పుస్తకాలు పంపేవారు రెండేసి కాపీలు పంపాలి.

సంపాదకులు.

సంపుటి ౧

ఆంధ్రశిల్పి

17773

సంపాదక సమీక్షలు

ఆగష్టు ౧౫

మనకు ఈ నాటికి స్వాతంత్ర్యోదయం అయింది! ఎంతమంది ఈ క్షణానికి తమ సర్వస్వమూ అర్పించి మనుష్యులు ధారపోశారు! ఎంతమంది కటకటాలగుండా ప్రాణాలర్పిస్తూ మిగిలి ఉన్నారు. ఎంతెంతమంది ప్రాణాలర్పిస్తూనే నేత్రాలతో ఈ శుభక్షణం [illegible]! [illegible] [illegible] స్వాతంత్ర్యం [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కన్నులైపోయింది. ప్రతివస్తువూ [illegible] [illegible] [illegible] స్వాతంత్ర్యం [illegible] [illegible] అన్నా!

[illegible] ఈ నాటితో [illegible] భారతదేశంలో [illegible] [illegible]! ఈ దృష్టిలో భారతీయులకు స్వాతంత్ర్యం వచ్చినట్టే! కాని భారతీయులు ఇన్నాళ్లనించి సర్వస్వమూ అర్పించి ఆశలుచాచిన మిగిలిన స్వాతంత్ర్యాలు, నాటి ఆదర్శ భారత దేశ స్వాతంత్ర్యమూ రానేలేదు. సాంఘిక స్వాతంత్ర్యమూ, ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యమూ అందరికీ వచ్చే దాకా మనకు స్వాతంత్ర్యం రానట్టే. [illegible] ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యమూ, సాంఘిక స్వాతంత్ర్యమూ [illegible] ఈ స్వాతంత్ర్యాలకు [illegible] [illegible]. ఈ [illegible]

ఇది ఇట్లాగ ఉండగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మారాలి. ఆ దృష్టితోనే [illegible] భారతం మళ్లీ ఏకం కావడానికి అవకాశం ఉంది.

కేవలం రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం వచ్చినా అది ధనస్వాముల చేతుల్లోనే ఉన్నదనటం సత్యేతరం

కొందు. ప్రజలలో అజ్ఞానంవల్ల స్వార్థపరులు ఉపన్యాస వాగ్ధోరణితో వారిని మోసపుచ్చే అవకాశాలు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. అదీకాక పూర్వం నించీ దాస్యానికి అలవాటుపడ్డ అధికారప్రీతులు ఒక్కసారిగా ప్రజాస్వామ్య వాతావరణంలో ప్రవేశించటం కూడా కష్టంగనే. ప్రజలు తమ స్వాతంత్ర్యాలు గుర్తించుకుని అనుక్షణము పాలకులను కనిపెట్టి చూస్తున్నప్పుడే వారి స్వాతంత్ర్యం సజీవంగా నిలబడుతుంది. ప్రజలు అనుక్షణమూ అప్రమత్తులైఉంటేతప్ప ఈ స్వాతంత్ర్యం నియంతృత్వ పద్ధతిలో జారిపోయే అవకాశాలు చాలా ఉన్నాయి.

ప్రజానీకం ఈ సత్యాలన్నీ గుర్తించగలదనీ, తన స్వాతంత్ర్యం రక్షించుకోగలదనీ ఆశిస్తున్నాము. శతాబ్దాలపైగా అస్వాతంత్ర్యాంధకారంలో మునిగి, అశాంతమైఉన్న భారతదేశం మళ్లీ ప్రశాంతమై తన ఔన్నత్యం సంపాదించుకోగలదనికూడా ఆశిస్తున్నాము.

మా వినతి

ఈ సంచికతో 'ఆంధ్రశిల్పి' ప్రథమ సంవత్సరం ముగించి రెండవ సంవత్సరంలో ప్రవేశిస్తుంది. ఈ సంవత్సరంలో [illegible], [illegible] మా కృతజ్ఞత తెలుపుకుంటున్నాము. 'ఆంధ్రశిల్పి' ఒక ప్రత్యేకాదర్శంతో నడిపిస్తున్నామని మా పాఠకులకు మేము వేరే తెలియక చెప్పవలసిన అవసరం లేదనుకుంటున్నాము. ఒక మంచి ఆదర్శంతో పత్రికా నిర్వహణం కష్టసాధ్యమైన పని. కేవలం జనసామాన్యం అంతా [illegible] అనేక కష్టాలు ఎదుర్కొనవలసి ఉంటుంది. ఈ కష్టాలన్నీ ఎదుర్కొని ద్వితీయ సంవత్సరంలో ప్రవేశించామంటే అది కేవలం చందాదారులు, పాఠకులు చూపిన సహకారమే. ఇక ముందుకూడా పాఠకులు ఇలాగే సహకరిస్తూ ఉంటారని నమ్ముతున్నాము.

ఈ సంచిక ప్రకటనలో అత్యంతవ్యమైన ఆలస్యం ఏర్పడింది. సెప్టెంబరు, అక్టోబరు సంచికలు ప్రత్యేకసంచికగా అచిరకాలంలో మా పాఠకులకు అందిస్తున్నాము. ఇకముందు ఈ పత్రిక ప్రకటనలో ఆలస్యం జరగదనీ, మా పాఠకులు యథాపూర్వంగా మాతో సహకరించగలరని ఆశిస్తున్నాము.

ఈ సంవత్సరంలో ఆంధ్రదేశంలో సుప్రసిద్ధులైన [illegible] మా [illegible] ఆశిస్తున్నాము.

స్వాతంత్ర్య గీతిక

శ్రీ. గణపతి శాస్త్రి.

ఎన్నాళ్లె న్నాళ్లో ఏస్వాతంత్ర్య నిరీక్షణలో
కన్నులు చిల్లులు పడగా వేచివేచి నిలిచామో!
అన్నా! ఆస్వాతంత్ర్య మహాపతాక మల్లదిగో!
అన్నా! మన నూతనయుగ మారంభించిన దోహో!

ఎంద కీ[illegible]నిగ్గై మా[illegible]స్థలిపై ఒరిగారో!
ఎందరెందరెదల రక్తబిందువు లర్పించారో!
అందరి కందరికీ మనసారా మన జోహారులు!
అందరి సంస్కృతికై కనులారా మనపూజాశ్రువులు!

ఆ నిద్రిత గత భారత మానవ తతి శాపహతము!
ఈ నీరవ దీన వర్తమాన జగతి పెనుభూతము!
కాని! ఇవి పీడకలలు! పోనీ! యిక గతంగతము!
భానూదయ కాంతితరళ భావియుగం నిర్మింతుము!

అదె! అశోకధర్మచక్ర మదిగో! స్వేచ్ఛాపతాక!
పదతాడిత జనతోన్నత హృదయాశా జయపతాక!
రండి! దిగ్దిగంతమ్ములనుండి, ఒహో! ప్రజలారా!
జండాకై జయము ! జయ !మనండి! సహోదరులారా!

దొరకిన పూలు

శ్రీ సూరంపూడి భాస్కరరావు.

వేసవి సంజలందు పరువెత్తు చెమ్మెరతెమ్మెరల స్పర్శలో!
స్త్రీ సహజమ్ము లౌ వలపుతీపుల నెచ్చెలిముచ్చటింపులో !
నా సఖి డియ్యోడర్ కనగనౌ నను నాశల కోరకమ్ములో !
వాసనలేని ఈ యెరుపువన్నియలై పడియున్న పీ స్థలిన్ !

పూపొడి లేదు; ఈ పవిత్రపుంజపు లింతటు సంగ్రహించి, ఏ
మో పడవైచినావు! జనమెల్లని దూర పథమ్మునందు, మా
ర్గోపగతుండనౌట కనుగొంటిని, కొంటిని నా కరమ్ములన్
ఏ ఘన ప్రమోకునుంచి తిరలించితివే! సుమనోసురాగిణీ!

ఈ యరుణంపు రేకల గ్రహింతునులే! హృదయమ్ము వీని కిం
జాయల రంజితమ్మయి యొసంగునులే! రమణీయ వర్ణశో
భాయుత మీ సుసంధ్య మనపై వెదజల్లునులే! పువుల్ ! ఇవే
తీయని చెల్మికై ప్రకృతిదేవత దీవెనలై ఫలించులే!

చక్కదనం

"శ్రీ ఆరుద్ర"

రోజులకి నే నాహారం
రోజులు నా ఆకారం
ఈసినట్టు [illegible]సినట్టు
ఉరితాళ్ళతో సాలెపట్టు!

సంగీతం వినిపించుతూ
ఏదో అనిపించేటప్పుడు,
సాహిత్యం వికసించుతూ
ఏదో వినిపించేటప్పుడు
చిత్రాల్లో వెదకబడుతూ
చిత్రంగా బతుకుతాను!

కూలివాడి కండల్లో
బీదవాడి మూలుగులో
తాగుబోతు స్వప్నంలో
నా [illegible] చుక్కల్లో
నిప్పులాగ కనబడుతూ
కవి[illegible]గా బతుకుతాను!

కాలం ఒక కరవాలం
ఆత్మహత్య నా రహస్యం
రోజులు నా ఆహారం
రోజులు నా అవతారం!

సూర్యోదయము

శ్రీ నాదెళ్ల జనార్దనరావు.

హేమంతంబగు రాత్రియంతయును దామెట్లో కవోష్ణమ్ములన్
శ్రీమంతంబులు నీదు రశ్ములకు వేచెన్ బద్మినుల్; పూర్వది
గ్భామాలింగన సౌఖ్యమందు మదిచిక్కన్, రా వనిష్టుండవై
తేమో యంచును దోఁచు మంచుతెరలం దేతెంచు నీరూపునన్.

కడునీలంబగు నీరధిం గలఁగి తద్గర్భమ్మునన్ లేచుచున్
వడి నొంటింటిని దాకు వీచికలు పైపైఁ దోఁచు సాంధ్యద్యుతిం
దడియన్, బాదునఁ బండుటాకులకు మధ్యంబందియున్నట్టి గు
మ్మడి పండుం దలపించు నీ యుదయబింబంబు న్విలోకించినన్!

కాలాతీతమునం బడంబడుచు వేగన్వచ్చు నిన్గాంచఁ, జా
తాళింబంపిన గాఢ గోలలను చేతిన్వచ్చు యీగాలి ప్రా
గ్గాలం బ్రబ్బి కను గాలిగుమ్మటముగాఁ గాన్పించి, కోలాహల
వ్యాలోలంబగు నీరధిస్వనములున్ సాగెన్, గొల్చె న్దాస్తోత్రమున్!

అలలన్ వేపురుపిల్లగాం బ్రథమ సంధ్యావేళయం దాపసో
సల్లక్షైమీటిన కాలిబంతి వలె నిన్నాకాశ మెక్కింప, న
న్వాలి పథంబునకేఁగు వేగమునఁ బై పై జీవ్వనం బోయిన
ట్లులుగాఁ బ్రాగ్గగనమ్ము పై కెగయునప్పుం దోఁచు నీ పైఖరుల్.

ఆదర్శజీవులు

శకుంతలా సుదర్శనులు—లోకం

శ్రీ చింతా దీక్షితులుగారు

వాన వెలిసింది.

తూర్పుదిక్కున ఉదయభానుడు తన కిరణసమూహంతో లోకాన్ని ముంచుతున్నాడు. తాను లేకుంటే లోకమే లేదనిపిస్తున్నాడు. తానే లోకమనిపిస్తున్నాడు. చల్లగా గాలి వీస్తోంది. ప్రకృతిఅంతా తలనీళ్ళోసుకున్నట్లుగా, శుభ్రంగా, కమ్మగా, కాంతివంతంగా ప్రకాశిస్తోంది.

బద్ధకంగా శకుంతల కళ్ళువిప్పింది. నెమ్మదిగా కుర్చీ లోంచి లేచి [illegible] కిటికీలోంచి అప్పుడేసూర్యుడు తొంగి చూస్తున్నాడు. వానకురిసి వెలవడంతోనే సామాన్యంగా శకుంతల జింకపిల్లలాగ చంగు చంగున పనులు చేసుకొనేది. నేడు ఆమెకళ్ళల్లో ఏదోబాధ కనిపిస్తోంది. వెనకటి చురుకు ఏమైందో?

సుదర్శనం [illegible] "[illegible]" అన్నాడు. "ఏమీలేదు" అంటూ లేచి ముఖం [illegible] కళ్ళింది.

సుదర్శనం [illegible] కూర్చున్నాడు. కాఫీతాగి ఒకసారి [illegible] శరణాలయానికి వెళ్ళివద్దామనుకుంటున్నాడు. అక్కడ పరిస్థితులేమీ బొత్తిగా బాగున్నట్లు లేదు. ఈమధ్యనే ఒకపిల్లను [illegible]. శీలాన్ని గురించీ, [illegible] సంప్రదాయాన్ని గురించీ ఆవిడ సర్టిఫికేట్లు తెచ్చుకోలేదు. ఆమెను చేర్చుకోవచ్చునని ఘరానా మనుష్యుల దగ్గరనుంచి సిఫార్సు ఉత్తరాలైనా తెచ్చుకో లేదు, శరణాలయంలో చేర్చుకోమని కోరింది. తన కెవరూ దిక్కు లేరంది. వాకబు చేసినప్పుడు ఏమ్మాటకాని చెప్పకోకండి అని శకుంతల చెప్పింది. అనాథలను రక్షించడానికి సావకాశం వచ్చినప్పుడు అది జారవిడవడం ఎట్లా అనిపించింది అతనికి. చేర్చుకోకపోవడం తప్పనిపించింది. తన ఆదర్శాలను వదులుకోవడం ఎట్లాగో ఆవిడను చేర్చుకోకపోవడం అట్లాగే అనిపించింది. శకుంతల వద్దంటున్నా శరణాలయంలో చేర్చుకున్నాడు. వారం రోజులయిందో, లేదో శరణాలయంలో గొడవపుట్టింది. ఆవిడ్ని చూడ్డానికని రకరకాల మనుష్యులు వస్తున్నారు, వెడుతున్నారు. అనుమతితో కొందరూ అనుమతి లేకుండానే కొందరూ ఆవిడతో మాట్లాడి పోతున్నారు. ఈ సందర్భాలలో ఏమి చెయ్యడానికీ [illegible]

శకుంతల [illegible] ఎంతసేపటికీ లోపలికి రావడంలేదు. కారణం తెలుసుకుందామని దొడ్లోకి వెళ్ళాడు. శకుంతల నోట్లోంచి నీళ్ళుకారుతున్నాయి. వోకు వచ్చేటట్లు ఉంది, రావడంలేదు. మధ్య మధ్య "అమ్మో, అమ్మో" అంటోంది. సుదర్శనానికి దిగులు పట్టుకుంది. శకుంతల కేదో జబ్బుచేసిందను కున్నాడు. టైఫాయిడ్ కాదుకదా! మలేరియా కాదుకదా!

---

* శ్రీ దీక్షితులుగారు తాము వ్రాసిన ఆదర్శజీవులు రేడియోలో చాలా మార్పులు చెందిందని వ్రాశారు. మేము శ్రీ దీక్షితులుగారు వ్రాసినది యథాతథంగా ప్రకటిస్తున్నాము. సంపాదకులు.

"అట్లా ఉన్నావేం, శకూ?" అన్నాడు.

"ఈ పాడు వికారం నాకెక్కడ దాపురించిందండీ. అయ్యో, ఎలాగండీ? డోకు వచ్చేటట్లుంది, రావడం లేదండీ, అయ్యో" అంది శకుంతల. "వైద్యంగాని చెయ్యలేదుకదా? నేను చెప్తూనే ఉన్నా గోంగూర పచ్చడి వేసుకోవద్దని" అన్నాడు సుదర్శనం.

"ఆకు కూరల్లో విటమిన్లుంటాయని మీరే కాదండీ చెప్పారు. అయ్యో!" అంటూ డోకడానికి ప్రయత్నించింది శకుంతల.

మందుకు పరుగెత్తడమో, కాఫీకి ప్రయత్నం చేయడమో ఏదో ఒకటి తాను చెయ్యాలి. శకుంతలను అడిగితే? ఏమనుకుంటుందో? "శకూ, పోనీ లోపల పడుకోకూడదూ? కొంచెం జీలకర్ర నమిలితే తగ్గుతుందేమో?"

"అయ్యో మందమతా! ఇది గోంగూర పచ్చడి తింటే వచ్చిందికాదండీ, జీలకర్రకు పోదండీ, అమ్మా, అయ్యో" అని మూలగడం ప్రారంభించింది. సుదర్శనానికి ఏమీ తోచడంలేదు. "పోనీ కాఫీ తెచ్చిపెట్టనా? అన్నాడు ధైర్యంచేసికొని,

"నాకు కాఫీవద్దు. మీకేమైనా కావాలంటే మీరువెళ్ళి ఏ హోటల్లోనో కాఫీ తాగండి." అని సలహా ఇచ్చింది. శకుంతల మూలుగుతూ కసిరగా.

హోటల్లో కాఫీతాగడం సుదర్శనానికి ఇష్టం లేనిపని. అతని ఆదర్శాలలో అదొకటి. ఈ పరిస్థితుల్లో ఏమని వాదిస్తాడు శకుంతలతో.

"సరేకాని, నీ సంగతేమిటి? ఏం చెయ్యమన్నావు?" అన్నాడు.

"నాకు కాఫీలు ఏమీ వద్దుకాని, డాక్టరుదగ్గర కెళ్లి ఏమైనా మందు తెచ్చి పెట్టండి" అంది శకుంతల.

"అలాగే నీవు లోపల పడుకుంటావా" అన్నాడు.

"నేపడుకుంటాలెండి. మీరువెళ్ళండి"

సుదర్శనం పరుగెత్తాడు. కాఫీ హోటల్లో కళ్లు మూసుకు కాఫీతాగాడు. డాక్టరు దగ్గరకెళ్లి మందు తెచ్చాడు. శకుంతల మంచంమీద కూర్చుని ఉంది. బూడిదపోసిన పళ్లెంలో ఉమ్ములు వేసుకుంటోంది.

భర్తనుచూడ్డంతోనే "తెచ్చారా"అంది.

"తెచ్చా"అన్నాడు

"ఏమనిచెప్పారు"

"వికారం అన్నాను"

"అంతేనా?"

సుదర్శనానికి బోధపడలేదు. ఇంకేం అంతేగాక యింకేముంది.

"మాట్లాడవేం"

"గోంగూర తింటే వచ్చిన వికారమేమో అన్నాను"

"కాదన్నా గాదండీ! పోనీ డాక్టరేనా అడగలేదూ?"

"ఏమని?"

"ఇదేమిటండీ ఎంతచదువుకున్నా మీకేమీ తెలియదూ? నా స్థితి ఇంకా మీకు బోధపడ్డం లేదు" అన్నది శకుంతల.

సుదర్శనానికి ఏమీ తెలియడం లేదు. ప్రశ్నార్థకంగా శకుంతలకేసి చూశాడు. శకుంతల [illegible] మెల్లిగా,

"మళ్ళీ వెళ్లొస్తారా?" అంది

"డాక్టరుదగ్గరకా?" అన్నాడు సుదర్శనం

"అవును" అంది శకుంతల.

"మళ్లీ వెళ్లి ఏమనిచెప్పేది?"

"ఇంకా తెలియలేదేమిటమ్మా? వేవిళ్లనిచెప్పండి" అన్నది శకుంతల, సందేహిస్తూ మెల్లగా. సుదర్శనా

నికి కన్నులు తెరచుకున్నాయి. వేవిళ్లు, వేవిళ్లు అంటూ జపం చేసుకొంటూ మళ్ళీపరుగెత్తాడు డాక్టరుదగ్గరికి. తాను నేర్చిన విజ్ఞానంలో వేవిళ్లనే పదానికింత ప్రాముఖ్యత ఉన్నట్లు అత డిదివరలో గుర్తించ లేదు. వేవిళ్ళు వేవిళ్ళు అనేపదం స్మరించుకుంటూంటే అతని మనస్సు అట్టడుగు పొరలో ఏదో సంతోషం అంకురించింది, తా నేదో ఘనకార్యం చేశానని. శకుంతల స్వరూపం కాంతివంతంగా అతని మనస్సుకు గోచరించింది. తనజీవితంలో తాను కోరని, తానెన్నడూ అనుకోని ఒకగొప్ప పరిణామం కలుగబోతూన్నదని అతడుపసిగట్టాడు.

తనకు పిల్లలక్కర లేదన్నాడే. ఊళ్లో బీదపిల్లలందరూ తనపిల్లలే అన్నాడే. శకుంతల చెప్పవలసిన [illegible] పడ్డట్టుకొట్టుకున్నాడే. పుట్టబోయేవాడు కొడుకేనని నిర్ణయించుకొని ఆకొడుక్కి ఉత్తరంకూడా వ్రాశాడే. ఇంతవరకూ బీదపిల్లలకి అట్లాంటిఉత్తరం వ్రాసి ఎరుగడే. తనసొంతకొడుకు, తన శకుంతల కొడుకు అన్నప్పుడుగాని బీదపిల్లలు అన్నప్పుడుగాని [illegible] డాక్టరింటికి వెళ్ళాడు.

“[illegible], కంగ్రాచ్యులేషన్సు” అన్నాడు డాక్టరు. సుదర్శనంకంటే [illegible] మనస్సులో [illegible].

మందిచ్చి శకుంతలతో చెప్పి శరణాలనికి వెళ్లాడు. [illegible],

“ఏమిటి విశేషం” అన్నాడు

“ఏమీ లేదు”

“నాదగ్గర దాస్తున్నావా?”

“దాచడ మేమిటి?”

“నీకే తెలుసునులే. కంగ్రాచ్యులేషన్సు” అన్నాడు.

“ఎందుకూ?” అని తెలియనిఅమాయకత్వంతో అబద్ధపు ప్రశ్న వేశాడు సుదర్శనం.

“కులాసాగా ఉందా, శకుంతు” అన్నాడు కాముడు బావ.

“ఓకే, అని సుదర్శనం పారిపోయాడు.

‘ఇతరులకి చెప్పడానికి ఎందుకొసిగ్గతనికి’ అనుకున్నాడు.

శరణాలయానికి వెళ్ళేవేళలో వాళ్లు స్థాపించిన బడివుంది. బడికేసి చూస్తూ అతడు వెడుతుంటే హెడ్మాస్టరు పరిగెత్తుకువచ్చి, “విన్నారా సుదర్శనంగారూ” అన్నాడు.

“ఏమిటి?”అన్నాడు సుదర్శనం రోడ్డుమీద ఆగి.

నే చెప్ప లేదండీ. అసిస్టెంటు టీచరు తనకు జీతం చాలడంలేదని రిజైనిస్తానంటున్నాడు. అతన్ని పట్టుకోవడం బ్రహ్మాండంగా ఉంది.”

“[illegible] ఎందుకు [illegible]?”

[illegible] 15% [illegible] పెంచాలట. లేకుంటే వెళ్లిపోతా[illegible] అంటున్నాడు” హెడ్మాస్టరు.

సుదర్శనానికి మతిపోయింది. అతనితల్లో ప్రస్తుతం తిరుగుతూన్న భావం ఒకటే. అది వేవిళ్లకు సంబంధించినది.

“పోనీ అతడు వెళ్ళిపోయినా అయ్యగారైనా, తామైనా కొన్నాళ్లదాకా సర్దుకోలేరా” అన్నాడు హెడ్మాస్టరు.

"అంటే" అన్నాడు సుదర్శనం.

"వేళపట్టుకువచ్చి మీ ఉభయుల్లో ఎవరో ఒకరు పాఠాలు చెబుతూంటే—"

"ఆలోచిద్దాంలెండి" అన్నాడు సుదర్శనం.

"మరో మనవి. అతగాడుగానే రిజైనిచ్చి లేచిపోతే, స్కూలుకు రికగ్నిషన్ పోతుంది. ఉన్న టీచర్ల మిద్దరమే" అన్నాడు ప్రధానోధ్యాయుడు.

"మరెవ్వరూ దొరకరూ?"

"ప్రస్తుతం ఎవరూ లేరు."

"చూద్దాంలెండి" అని సుదర్శనం సాగిపోయాడు. స్కూలు రికగ్నిషన్ పోతే తన సంఘసేవ మాటేమిటి ?

శరణాలయంలో వితంతువుతో ప్రసంగించాడు. కొన్ని వివరాలు తెలుసుకున్నాడు.

"మీరు ఎంతవరకు చదువుకున్నారు?" అని వితంతువు నడిగాడు,

ఆవిడ మాట్లాడలేదు.

శకుంతల కూడా వస్తే బాగుండేదేమో అనుకున్నాడు. ఆడవాళ్లతో నిక్కచ్చిగా మాట్లాడడానికి అతనికి మొహమాటం. శకుంతల ఏంచేస్తోందో. [illegible]

"ఏమీ చదువుకోలేదా" అన్నాడు సుదర్శనం వితంతువుతో.

వితంతువు మాట్లాడలేదు.

"అసలు బడిముఖం చూడలేదన్నమాట" అన్నాడు సుదర్శనం సందేహిస్తూ, మెల్లగానే.

"మావాళ్లు ఉన్నప్పుడు బడికి పంపించారు"

"అయితే ఎంతవరకూ చదివారు?"

"మూడో క్లాసు"

"అయితే ఒకమాట చెబుతా వినండి. మీరు ఈ శరణాలయంలో ఉండడానికి అభ్యంతరం లేదు. మీరిక్కడ ఉండి చదువుకోనూవచ్చును, ఉన్నత విద్య అభ్యసించిన పిమ్మట కాని మీరు వివాహం చేసుకోడానికి వీలులేదు. ఇది ఒక నియమంగా మేము పెట్టుకున్నాము"

"పెళ్లికీ చదువుకూ ముడిపెడతారెందుకు! పెళ్లి చేసుకున్నాక చదువుకో కూడదూ" అన్నది వితంతువు

"పెళ్లిచేసుకున్నాక ఈ శరణాలయంలో ఉండ వీలులేదు. చదువుకుంటేనేగాని పెళ్లి ఇక్కడ జరగనియ్యము" అన్నాడు సుదర్శనం. వితంతువు కంట కన్నీటి చుక్క రాలింది.

"మరోమాట. మీకోసం పిల్లవాళ్లువస్తూన్నట్లూ, వాళ్లతో మీరు ప్రసంగాలు పెట్టుకుంటూన్నట్లూ నాకు తెలుస్తోంది. మా అనుమతిలేనిదే మీ రెవరితోనూ మాట్లాడకూడదు. శరణాలయపు కట్టుబాట్లకి మీరు లోబడి ఉండాలి. మీకు సమ్మతమేనా?" అన్నాడు సుదర్శనం.

వితంతువు మాట్లాడలేదు.

"[illegible] ఉంచుకోండి. మళ్లీ రేపువస్తా" అని సుదర్శనం బయలుదేరాడు. వితంతువు జాలిగా అతని కేసి చూసింది.

పెళ్లి, పెళ్లి అనే మాటలు అతనిచెవులలో [illegible] శకుంతల ఎలా ఉందో. ఇదా లోకం! [illegible] శరణాలయం అండ చూసుకొని వితంతులు స్వైర విహారం చేస్తారా? ఘరాలోకం!

ఆదర్శ జీవులు

"అమ్మోయి, అమ్మోయి, అమ్మో!" అనే హృదయ విదారకమైన బాధతో కూడిన కేక పురిటి గదిలోంచి వెలువడింది.

సుదర్శనానికి ముచ్చెమటలూ పోశాయి. తొలి చూలు పురుడు చాలా ప్రమాదకరమైనదని స్నేహితులు చెప్పగా విన్నాడు. తన శకుంతలేనా ఆ కేక వేసింది. తానేం చెయ్యాలిప్పుడు? తాను నేర్చుకొన్న విజ్ఞానం గవ్వకు కూడా మారదా? తన శకుంతల ఏమైపోతుందో? కను కొలుకుల్లో కన్నీరు చేరుకొంది. తన గదిలోకిపోయి కళ్లద్దుకున్నాడు.

మధ్యాహ్నం సూర్యుడు మండిపోతున్నాడు సుదర్శనం హృదయం మండిపోతోంది.

"అమ్మోయి, నే భరించలేనే. అమ్మోయి!" అని మళ్లీ కేక.

సుదర్శనానికి దిక్కుతోడవడంలేదు. తానేం చెయ్యాలిప్పుడు? తనకేమీ చేతకాదా? తానేమీ చెయ్యలేడా? తనశకుంతల అంత బాధపడుతూంటే, గదిలోంచి వసారాలోకి వసారాలోంచి గదిలోకీ తచ్చాడుతున్నాడు. క్రాపింగుజుట్టు రేపేసుకున్నాడు, మళ్లీ "అమ్మోయి" అని సుదీర్ఘమైన పెద్దకేక.

ఇంక నిలబడలేకపోయాడు సుదర్శనం. చిందులు తొక్కుతున్నాడు, పురుటిగదిలోకి పరుగెత్తాలనుకున్నాడు. ఏమి చెయ్యాలనో? పురుటి గదితలుపు తోశాడు.

"చచ్చిపోతున్నా నర్రోయి" అనేకేక అతని మొహాన్ని కొట్టింది. వెనక్కి తగ్గాడు. 'తన శకుంతలే చచ్చిపోవడం తన శకుంతలే, అయ్యో' అనుకున్నాడు మనస్సులో.

తలుపు తొయ్యడం గదిలో ఉన్న అతని అత్తగారు చూచింది. బయటికి వచ్చింది.

"ఎందుకు అబ్బాయి ఆ దిగులు. యేమీ భయం లేదు నేనున్నాగా. భయపడకు" అన్నది.

సుదర్శనానికి ఈ మాటలు వినిపించడంలేదు. పురిటి గదిపై పేదృష్టి. అత్తగారు కనిపెట్టింది.

"చూడు అబ్బాయి. ఒకసారు బజారుకు వెళ్ళి ఒకతుల ఇంగువా, ఒక చిన్నం కస్తూరీ కట్టించుకురా. చప్పున రావాలిసుమా".

సుదర్శనానికి రెక్కలు వచ్చాయి. బజారులోకి ఎగిరిపోయాడు. ఈ ఇంగువలోనూ ఈ కస్తూరిలోనూ శకుంతల బాధను తీసేసి ప్రాణదానం చెయ్యగల మహత్తర గుణాలేవో ఉండవచ్చు. అత్తగారికా విషయం తెలుసును. ఇంతకీ అనుభవం అనుభవమే. కాలేజిలో ఆర్జించిన విజ్ఞానం ఈ సమయంలో అతనికి ఎందుకూ కొరగాకుండా పోయింది.

ఎనిమిదో నెలలో శకుంతలతో అతడన్నాడు. ఇంట్లో పురుడు పొయ్యడానికి వీల్లేదనీ, ఆస్పత్రిలో నే పురుడు పోసుకోవాలనీ, ఇంగువ, కాయం మొదలైన చెత్త చెదారాలు తీసుకోకూడదనీ, శకుంతల తల ఊపి ఊరుకొని తనతల్లికి ఉత్తరం వ్రాయమన్నది. ఉత్తరం వ్రాశాడు. అత్తగారు వచ్చింది. శకుంతలకు ఎంతో సంతోషం వచ్చింది. తన తీర్మానాన్ని సవినయంగా అత్తగారితో మనవి చేసుకున్నాడు సుదర్శనం శకుంతల సమక్షంలో. అత్తగారేమన్నదంటే—

"ఆస్పత్రిలో పురుడా? ఎవరుచెప్పా రబ్బాయి నీకు! నేనెన్ని పురుళ్లు పోసుకోలేదు. నీకు తెలియదు లే ఊరుకో" అని. ఒక్కమాటతో ఆదర్శదంపతుల తీర్మానాన్ని మళ్లీ తలెత్తకుండా రద్దు చేసింది అత్త

గాను. సుదర్శనానికి మాటరాలేదు. శకుంతల కేసి చూశాడు. శకుంతల తల్లిపక్క చేరి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతోంది.

ఇంగువ కొన్నాడు. చెక్కెంగువో పాలింగువో అడగడం మరిచి పోయాడు. ఏదికొనేదీ? ఇదోతులం అదోతులం కొన్నాడు. కస్తూరిఅమ్మే దుకాణానికి పరిగెత్తాడు. తాపీగా సాహుకారు కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నాడు. "చిన్నం కస్తూరి, తొందరగా యివ్వండి" అన్నాడు సుదర్శనం 5 రు. నోటు అక్కడ పడేసి. సాహుకారుకి వినిపించలేదు కాబోలు. నోటుమాత్రం తీసుకొని పక్కవాళ్లతో మాటలు సాగిస్తూనే ఉన్నాడు.

"కస్తూరండీ, కస్తూరి" అన్నాడు. సాహుకారు అతని మొహంకేసిచూచి పెట్టిదగ్గిరకి లాక్కొని త్రాసు సవరిస్తున్నాడు. సుదర్శనానికి కోపం వస్తోంది. నిలబడలేకుండా ఉన్నాడు.

"కానీయండి చప్పున" అన్నాడు సుదర్శనం.

"ఎంత?"

"చిన్నం ఎత్తు."

సాహుకారు నెమ్మదిగా తూచి పొట్లం కట్టడం ప్రారంభించాడు. సుదర్శనం ఆపుకోలేక పోయాడు. వీళ్ళకి హృదయాలున్నాయా అనుకున్నాడు. సాహుకారు చేతులో పొట్లంలాక్కొని పరిగెత్తాడు. సాహుకారు "చిల్లరండోయి!" అని కేకవేస్తే మళ్లీ ఇదో ఆలస్యమా అనుకుంటూ చిల్లర చేతులో పడేసుకొని ఎంతుందో లెక్కపెట్టుకోకుండానే పరుగు తీశాడు. శకుంతల కెట్లాఉందో! ఇంకా బాధపడుతూనే ఉంది కాబోలు! వెనకనుంచి కేక వినిపించింది. 'సుదర్శనంగారోయి' అని. వెనక్కితిరిగిచూచాడు. మాలపల్లిలో వీరయ్యదాసు అతనికోసం పరుగెత్తుకు వస్తున్నాడు. సుదర్శనం ఆగాడు. దగ్గిరికివచ్చి నమస్కరించి దాసు చెప్పాడు. "తమరొక్కమాటు దయచెయ్యాలి. మాలపల్లిలో కలరా తగిలినట్లుంది. ఒకరిద్దరికి విరోచనా లవుతున్నాయి."

సుదర్శనానికి మతి పోయింది. ఇటు మాలపల్లి వెళ్లడమా? అటు శకుంతలకు ఇంగువ కస్తూరులతో ప్రాణదానం చెయ్యడమా? ఏమిటి ఆదర్శం? అతనికి ఏమీతోచ లేదు. కాళ్ళీడ్చుకుపోతున్నాయి ఇంటివైపు. అతడన్నాడు దాసుతో "చూడు దాసూ చెరువుపక్కయింట్లో హెల్తుఇన్స్పెక్టరుగారున్నారు. వారితోవెళ్లి చెప్పు. నేచెప్పానని చెప్పు" అని చెప్పి ప్రత్యుత్తరం వినకుండానే వెళ్లి పోయాడు "తమరు రారూ" అని దాసు వెనక నుంచి వేసిన కేక అతని చెవులో పడలేదు.

సుదర్శనం ఇల్లుచేరుకున్నాడు. ఇల్లుప్రశాంతంగా ఉంది. అత్తగారు వంటచేస్తోంది, మంత్రసానీ ఇరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలూ పురిటిగదిలోనూ బయటా ఉన్నారు. గబగబా అత్తగారి ముందు పొట్లాలు పారేసి ఇంకా ఆవిడ ఎట్టి ఆజ్ఞ ఇస్తుందో అది నిర్వహించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాడు. భోజనా లయితే మంచిది. లే, అబ్బాయి! చప్పునరా" అంది అత్తగారు. "శకుంతల కెట్లావుందో చెప్పదేం! ప్రాణా పాయం లేదు కదా" అనుకున్నాడు సుదర్శనం.

అతని వైఖరికని పెట్టి అత్తగారు "లేవోయి. లే. భోజనానికిరా. నొప్పులుతగ్గాయి. దానికమళ్లీనొప్పులు వచ్చేలోగా భోజనాలయితే మంచిది." అంది.

సుదర్శనానికి అన్నంసాయించలేదు. రెండుమెతుకులు నోట్లోవేసుకొని తనగదిలోకి పోయాడు. రాత్రి పదిగంట లయింది. మళ్లీనొప్పులు అందుకున్నాయి.

గదిలో సుదర్శనం ఐన్‌స్టీన్ చదవాలని పుస్తకం తీశాడు. ఆపుస్తకంలో భాష తనకి అర్థం కాలేదు, నావెల్ తీశాడు. అదీఅంతే! పురిటి గదిలో "చచ్చానేవ్" అని కేక. కుర్చీలోనుంచి చటాలున లేచాడు. గ్రాపింగు జుట్టు చేతులతో పీక్కున్నాడు. మళ్ళీ కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. ఇటూ అటూ చూచాడు. అత్తగారు తెచ్చుకొని తనబల్లమీద పెట్టిన భాగవతం కనిపించింది. కాలేజీలో గజేంద్రమోక్షము ఇదివరలో చదివిన జ్ఞాపకముంది. పట్టి సూపర్ స్టిమ్యులస్ గా తోచిందా కథ అతనికి. ఆకథ తీశాడు. అతని అదృష్టంవల్ల అతనిదృష్టి ఈపద్యంమీద పడింది.

"లావొక్కింతయు లేదు, ధైర్యము వి
లోలంబయ్యె ప్రాణంబులా
ఠావుల్ దప్పెను, మూర్ఛవచ్చె తనువున్
డస్సెన్ 'శ్రమం'బయ్యెడిన్
నీవే తప్ప నితఃపరం బెరుంగ
మన్నింపందగున్ దీనునిన్
రావే ! ఈశ్వర ! కావవే వరద !
సంరక్షింపు భద్రాత్మకా"

ఎంత చక్కగా చెప్పాడు పద్యం అనుకున్నాడు, మళ్ళీ పురిటి గదిలోంచి కేక. సుదర్శనం గదిలోంచి "రావే! ఈశ్వర! కావవే వరద! సంరక్షింపు భద్రాత్మకా" అనే ప్రార్థన హృదయపూర్వకంగా వెలువడింది.

పురుడు వచ్చింది. పురుడు వచ్చిందనే మాటలు అతని చెవులో పడ్డాయి. గబగబ వచ్చి పురిటిగది తలుపు తోయ్యబోతూంటే అత్తగారొచ్చి, "రాబోకబ్బాయి. ఎంత టైమైందో చూడు. నక్షత్రం మంచిదానో కాదో" అని అతన్ని వెనక్కి పంపించింది. 'శకుంతల ఎట్లాఉందో చెప్పవేం. కొడుకేనా పుడితే.' అనుకొంటూ కుర్చీమీంచి మళ్ళీ పురిటిగదికేసి వెళ్ళాడు. మాతా శిశువులు కులాసాగా ఉన్నారనే మాట అతనికి వినిపించింది. "అమ్మయ్య" అనుకున్నాడు. ఎవరా శిశువు? అత్తగారిని అడిగాడు. "చెప్పా గాదటోయి కూతురని" అంది అత్తగారు. చెప్పిందికాబోలు! తను వినిపించుకోలేదు. కొడుకు పుట్టలేదు, కూతురు పుట్టిందా? అతని మనస్సులో ఏమూలో ఏ కొద్దిగానో ఆశాభంగం కలిగినట్లుంది. కొడుక్కి రాసిన ఉత్తరం ఏవిధంగా ఇప్పుడు మార్చాలో. శకుంతలను ఒకమారు తలుచుకున్నాడు. జుట్టులో పువ్వులు పెట్టుకొని, మల్లెపూవాసనలతో గుబాళిస్తూ, టక్కరిగా చిటిక వేసిన శకుంతలబొమ్మ అతని హృదయంలో ఒకమారు పరుగెత్తింది. ఇప్పుడెలావుందో.

*   *   *

"హాయి హాయీ ఆపదలు కాయి! చిన్నవాళ్లను గావు శ్రీరంగశాయి" అని [illegible] గారు చిన్నపాపాయిని [illegible] [illegible] [illegible]. చిన్నపాపాయిని చూడ [illegible] శకుంతల. సుదర్శనం చిన్నపాపాయిని [illegible]. శకుంతల కేసి చూచాడు. "శకుంతల [illegible]. తనకంటే [illegible]. మా చిన్నపాపాయి, [illegible] ఒకలోకం అయిపోయారు కాబోలు. [illegible] చిన్నలోకం కాబోలు!

నిజానికి ఈలోకమూ మాఆదర్శాలు అన్నీ కేంద్రీకృతమై ఈమా చిన్న పాపాయిలో ఇమిడాయనే సంగతి శకుంతల కింకా తెలియలేదు కాబోలు!! అనుకున్నాడు. సూర్యుడు ఉదయించాడు. తాను లేకుంటే లోకమే లేదనిపిస్తున్నాడు. తానే లోకమనిపిస్తున్నాడు.

నజ్రుల్ ఇస్లామ్

శ్రీ మహమ్మద్ ఖాసింఖాన్.

౧

ఆధునిక వంగ సాహిత్యానికున్న వైశిష్ట్యం భారతీయ సాహిత్యాలలో దేనికీలేదు. అర్ధ శతాబ్దారంభం నుండీ రాష్ట్రీయ సాహిత్యాలన్నీ గద్య పద్యాల రెండింటిలోను వంగసాహిత్యాన్ని అనుకరించాయి. రవీంద్రుని కవితాసుధ బంకించంద్ర శరచ్చంద్రుల నవలామాధురి, ద్విజేంద్రుని నాటక కళాసౌందర్యము నానని భారతీయ సహృదయుడు లేడనిన అతిశయోక్తి కాదు. ఒక్క సాహిత్యంలోనే కాదు. సమస్త ఆధునిక భారతవిజ్ఞానోద్యమాలకు వంగదేశం జన్మభూమి ఐనది. రాజారామ మోహన కేశవచంద్రులు, రామకృష్ణవివేకానందులు, అరవింద చిత్తరంజనులు, జగదీశ ప్రఫుల్లచంద్రులు భారత విజ్ఞానకోశానికి జేసిన సేవ సాటిలేనిది. సంస్కారవాదులైన ఆంధ్రులు ఆదినుండీ ఈవికాసోద్యమాలన్నిటిలోను ఉత్సాహంతో దూకారు. ప్రతిఉద్యమానికి ఒక్కొక్కశాఖ ఆంధ్రదేశంలోకూడ వ్యాపించింది.

వంగ సాహిత్యంలో ఇది రవీంద్రయుగము. రవీంద్రుడు ఆధ్యాత్మికచింతనాపరుడు, సౌందర్యోపాసకుడు. రామమోహనుని ఏకేశ్వరత్వము, దేవేంద్రనాథుని ఆధ్యాత్మికత, స్వతస్సిద్ధమైన సౌందర్యపిపాస రవీంద్రుని కవితకు గాంభీర్యం,మాధుర్యం ప్రసన్నతా, అన్నిటికంటె ఎక్కువగ, విశ్వజనీనతా కలిగించాయి. రామమోహనుని తర్వాత ఇరవయ్యో శతాబ్దపు రెండవ దశాబ్దంవరకూ భారతీయ మనస్తత్వం గంభీరమైన మహానదిలా ప్రవహించింది. రాజకీయాల్లో మితవాద తత్వం. సాహిత్యంలో ఆధ్యాత్మికత, మాధుర్యం ప్రసన్నతా; కళలో అంతరంగిక చిత్రణ సర్వసాధారణంగా ఈయుగధర్మాలు. రవీంద్రుడు ఈయుగానికి భారతీయ సాహిత్యాచార్యుడు. అందుచేత ఆయన కవిత్వంలో యుగధర్మాలన్నీ ప్రతిఫలించాయి.

అంతేకాదు. రవీంద్రుడు వంగభాషను అలంకరించాడు. అందులోఉన్న మాధుర్యాన్ని ప్రత్యక్షీకరింపజేశాడు. వంగవాక్కులో గాంభీర్యాన్ని ప్రదర్శించాడు, వంగవాణికి విపంచీకంఠమును ప్రసాదించాడు. భావనిగూఢతను ప్రశంసించే ప్రాచ్యమనస్తత్వం దానిని వెంటనే స్వీకరించింది. భౌతిక వాదానికి విసుగెత్తి యంత్రోష్ణంతో కుములుతున్న పాశ్చాత్య విజ్ఞాన ప్రపంచంపై రవీంద్రుని గీతాంజలి ఒక మలయానిల వీచికగా వీచింది. రవీంద్రునకు ప్రపంచం జేజేలుపెట్టింది.

రవీంద్రుడు వంగజమీందారు, లక్ష్మీపుత్రుడు. భోగభాగ్యాలలో పుట్టిపెరిగినవాడు, మహాభోగి. ఆయనకు జీవితంలో ఉన్నమాధుర్యమే సంపూర్ణసుందర స్వరూపంతో ప్రత్యక్షమైంది. జీవితంలో ఉన్న తిక్తత గోచరింపలేదు. మండేఎండలో ఉత్తగోచీకట్టుకొని రాళ్లుపగలగొట్టే కూలివాని నుదిటిపై కనుపించే చెమట, కడుపునిండా కూడులేక శల్యమాత్రావశిష్టుడై తనవంటిపశువులనే అరకకట్టిదున్ని భూమిని సస్యశ్యామలమొనర్చి దేశమంతటి పొట్టనింపి తాను ఉపవాసముండే రైతు జీవితం రవీంద్రుని దృష్టిని ఎక్కువగా ఆకర్షించలేకపోయింది. రవీంద్రు

నిది బూర్జువాకవిత్వం. చంద్రునిలో కళంకంలా జీవితంలో దుఃఖం ఉన్నా చంద్రునిలోని వెన్నెలే మనకు గ్రాహ్యం కాని, కళంకంలోని నల్లుపు కాదని, చంద్రునిలో ఉన్న కళంకమే గాని సౌందర్యానికి వన్నె పెట్టుతుందనీ బూర్జువా భావుకుల మనస్తత్వం. అట్టి మనస్తత్వమే రవీంద్రుని కవిత్వానికి పూర్వరంగంగా ఉంది.

ఇంతలో ప్రథమప్రపంచ మహాయుద్ధం ప్రళయ ఝంఝామారుతంలా ఒక్కసారి భూగోళాన్నంతటినీ కంపమెత్తించింది. ఘంజీపతిత్వం పునాదులు కదిలాయి. ప్రపంచంలో అన్నిచోట్ల ప్రోలిటేరియన్ విప్లవాలు చెలరేగాయి, సామ్రాజ్యాలు ప్రోలిటేరియట్ ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. అతంర్జాతీయ కమ్యూనిష్టుపార్టీ వారు సర్వదేశాల్లోనూ తీవ్రమైనప్రచారం ప్రారంభించారు. కార్మికులు, వాళ్లను వెనకవేసుకొని యువకులు దీక్షసుఖ ప్తినుండి ఒక్కసారి లేచారు. బూర్జువానాగరకత దానితో బూర్జువాసాహిత్యం, బూర్జువాకళలు — అన్నిటినీ యువకులు నిరాకరించారు. రమణీయత, సౌందర్యం, అలంకారం, గూఢార్థం, లక్షణం, అన్నిటికీ వ్యతిరేకంగా విప్లవధ్వజమెత్తారు. "కళకోసం కళ" అనేసిద్ధాంతం మూల పడింది. మెత్త మెత్తని వెనకటి కవిత్వం భోగలాలసులకు, అలసులకు వ్రాయబడిన ఆడారి కవిత్వమని యువకులు నిరసించారు. కవిత్వం ఒకకొత్తదారి తొక్కింది. భాషానియమాలను, లక్షణశాస్త్రాలను, సాంప్రదాయాలను అన్నిటిని ఉల్లంఘించి కవులు స్వేచ్ఛాగానం చేయ నారంభించారు.

ఈ విప్లవం ప్రపంచం అంతటిలోను వచ్చింది. బెంగాలులో దీని నాయకుడు నజ్రుల్ ఇస్లామ్, విప్లవకవి.

* * * *

యుద్ధంఘోరంగా సాగుతూంది. ఇరాకుదేశంలో భారతీయ సైనికులు ఆంగ్లేయుల పక్షాన మధ్య ప్రాచ్య వ్యూహ సంరక్షకులుగా పోరాడుతున్నారు. అది రాత్రి; పగలంతా మండుటెండ; సూర్యుడస్తమించాడు. రాత్రిఐనకొద్ది వాతావరణం చల్లబడుతుంది. దూరంనుండి అప్పుడప్పుడు షెల్ శతఘ్ని నిశ్శబ్దం గుండెలో రియ్యివేసినట్లు మోగుతుంది. అప్పుడప్పుడు విమానాలు పైనుండివేసే ఆ స్వేషక దీపాలు అంధకారాన్ని చీల్చుకొని దరిద్రకార్మిక వర్గానికి కనిపించే ఆశాజ్యోతుల్లా క్షణం వెలిగి మాయమౌతున్నాయి. ఆకాశంనిండా నక్షత్రాలు. స్వచ్ఛమైన ఆకాశం క్రిందలోయలో సిపాయిలు గాఢనిద్రపోతున్నారు. వీరు కుతరా చప్పుడువచ్చినప్పుడు ఉలికి లేస్తున్నారు. వారిలో ఒక్కసిపాహీ మాత్రం రాత్రంతా నిద్రపోలేదు. ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు. స్వచ్ఛమైన నీలాకాశం, కోట్లకొలది మెరుస్తూఉన్న నక్షత్రాలు. ఆ చీకటి, ఆనిశ్శబ్దం, అతనిలో ఒక ఆవేశాన్ని కల్గించాయి. గొణుగడం ప్రారంభించాడు. అది తెల్లవారేటప్పటికి ఒక అమృతగీతంగా పరిణమించింది.

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ వ్రాసిన ప్రప్రథమగీతమది!

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ ఒక సామాన్యబీదరైతు కుటుంబమునకు చెందినవాడు. బర్ద్వాన్ లో ఒక కుగ్రామంలో అతడు 50 ఏండ్ల క్రిందట జన్మించాడు. ప్రకృతి ఒడిలో పెరిగాడు. దారిద్ర్యం అనుభవించాడు. పాఠశాలకు కళాశాలకు వెళ్లే అదృష్టం అతనికి పట్టలేదు. 18 ఏళ్లవయస్సులో సిపాయీలలో చేరి అరబ్ దేశం వెళ్లాడు. రణరంగం అతనికి పాఠశాలఐంది, యుద్ధరంగంనుండి అతడు హవల్దారై భారతదేశానికి వచ్చేటప్పటికి అతనిలో ఒకపద్యగానం పుట్టి కూడాఉంది.

అదే కాలం మన దేశంలో సహాయనిరాకరణ, ఖిలాఫత్ ఉద్యమాలు ప్రారంభమయ్యాయి. దేశం అంతా ఒక గొప్ప యుద్ధ వేదిక గా తయారైంది. నజ్రుల్ ఇస్లాం హృదయం ఒకసారి ఉప్పొంగింది. అతని భావాలకు తగిన వాతావరణం ఇక్కడ అయత్నసిద్ధమై ఉంది. కళ్లుమూసుకొని ఒక్కసారి అతడందులోనికి దూకాడు.

'అగ్నివీణ' అతని ప్రథమ ఖండకావ్యసంపుటి. ఇది తొమ్మిది ఖండకావ్యాల సంపుటి. ఇందులో రెండు తప్ప తక్కినవన్నీ ఇరాఖులో వ్రాసినవే. యుద్ధరంగంలో వ్రాయబడ్డ ఈ కావ్యాలు స్వాతంత్ర్య పిపాసతో కూడుకొని ఉన్నవి. అన్నివిధాల దౌర్జన్య నిరసనం అందులో ఉంది, నజ్రుల్ ఇస్లాం ఒక ముస్లిం రైతు సిపాహి. రైతు, సిపాహీకలసి ఏమిచేయలేరు? రైతు సిపాహి, కార్మికులు కలసి రష్యాలో జార్ సామ్రాజ్యాన్ని తుత్తునియలు చేసి తమరాజ్యం స్థాపించుకున్నారు.

సహాయనిరాకరణోద్యమం తీవ్రంగా సాగుతూంది. నజ్రుల్ ఇస్లామ్‌కు ఒకనాడు అర్ధరాత్రి నిద్రమెలుకువ వచ్చింది. అతని "గుండె గొంతుకలో ఏదో కొట్లాడుతుంది"! అప్పుడు వెలువడ్డ కావ్యం 'విద్రోహి' ఇదే అతనికి 'విద్రోహికవి' అనే బిరుదు నామాన్ని కలిగించింది. విప్లవజ్వాలలలో క్రాగిపోతున్న బెంగాలీ యువకులు వెంటనే, 'విద్రోహి'ని ఆదరించారు. వారి హృదయం పూర్తిగా ఆ కావ్యంలో ప్రతిఫలించింది. భాషలోను, భావంలోను, ఛందోనియమాల్లోను, అన్నిటిలోను సంప్రదాయ విరుద్ధంగా, నూత్నంగా, ఉత్తేజకరంగా ఉన్నదీ రచన. అందులో భాష భావాన్ననుకరిస్తూ ఉంటుంది. ఇది అనువాదానికి లొంగకపోయిన ఉదాహరణానికి కొన్ని పాదాలు తెలుగులో ఇస్తున్నాను:-

ఘోషించవోయ్, యువకుడా!
ఘోషించవోయ్
నా శిరస్సున్నతంబని ఘోషించవోయ్!
హిమగిరి శిఖరం
శిరం వంచెను
నాముందర
అనిఘోషించవోయ్!
వీరుడా, ఘోషించవోయ్!
విశాలాకాశం
తారాప్రపంచం
నరకం, స్వర్గం
దివ్య సింహాసనం
చీల్చి, పెకల్చి, విదిల్చి, కదల్చి,
నేనీ ప్రపంచానికి
భయానక మూర్తినై
విజృంభించాను
నా శిరస్సెప్పుడూ
ఉన్నతంగా
ఉంటుందని
ఘోషించవోయ్! యువకుడా
ఘోషించవోయ్!

ఈ విధంగా ప్రారంభమైనదీ కావ్యం. ఇందులో యువకులకు సహజమైన అలక్ష్యభావం, సంప్రదాయాలయెడ తిరుగుబాటు, భావావేశం, ఉద్రేకం, అఖండోత్సాహం, విప్లవంలో విశ్వాసం కన్పిస్తున్నాయి. బెంగాలీ సాహిత్యంలో దీనికీడైన మరొక కావ్యం పుట్టలేదు. ఆచార్య బెనాయ్‌కుమార్, తన **The Future of Asia** అన్నగ్రంథంలో ఈ కావ్యాన్ని గూర్చి ఇలా వ్రాశాడు.

నజ్రుల్ ఇస్లామ్

“నేను నజ్రుల్ ఇస్లామ్ ‘విద్రోహి’ చదవగానే పదేళ్లనుండి వంగ సాహిత్యంలో అందరూ నిరీక్షిస్తున్న విప్లవం ప్రారంభమైన దనుకున్నాను. మా సాహిత్యంలో ఒక క్రొత్త జీవితం, ఒక క్రొత్త ఆవేశం ఒక వెల్లువ వచ్చినట్లు తోచింది, బెంగాలులో ముసల్మానులు తమ మాతృభాష నైన వారు చేయవలసినంత చేయలేదు. కానిమున్ముందు అత్యంత [illegible] వాడు ఒక ముస్లిం కవి వినాడు.

‘విద్రోహి’ వంగసాహిత్యంలో ఒక అలజడి పుట్టించింది. నెలలకొద్ది పత్రికలలో విమర్శలు వచ్చాయి. వంగసాహిత్యపరులు రెండుపక్షాలుగా చీలిపోయారు. ప్రాచీనసాంప్రదాయపరులొకపక్షం. నజ్రుల్ ఇస్లామ్ అనుయాయులు ఒకపక్షం. మొదటిపక్షంలో ఎక్కువ వృద్ధులు, రెండవపక్షంలో ఎక్కువగా యువకులు. రవీంద్రానుయాయులుకూడ వృద్ధుల పక్షంలో చేరి ఒకప్పుడు తామునూడా బంకిం చంద్రద్విజేంద్రుల [illegible] ఉల్లంఘించి [illegible] అలపించిన [illegible]. నజ్రుల్ ఇస్లామ్ [illegible] వంగసాహిత్యంలో [illegible] [illegible], [illegible], స్వాతంత్ర్యోద్యమ [illegible] ప్రాణాలను ధారపోస్తూ ఉన్న యువకుల [illegible]. దానితో ప్రతియువక హృదయం స్పందించింది.

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ వంగసాహిత్యానికి [illegible] రెండవ అలంకారం రీతి వంగభాషలో మెత్తదనం [illegible]. ఆ మార్గంలో [illegible].

వీరోచితమైన విషయం ధాటీగా చెప్పగలిగే శక్తి ఆ భాషకు లేదు. రవీంద్రుడు తయారుచేసిన అచ్చు పోతలు ఆధ్యాత్మికభావాలకు, రమణీయార్థ ప్రతిపాదనానికి పనికివచ్చేవే గాని ఉద్వేగంయొక్క వేడికి చిట్లిపోయేవి.* నజ్రుల్ ఇస్లామ్ తాను చిన్నప్పుడు ఇంట్లో నేర్చుకున్న ఫార్సీ, సిపాయిలతో కలసి నేర్చుకున్న ఉర్దూ [illegible] బెంగాలీలో [illegible] ప్రయోగించాడు.

తన శైలిలో వేగం, తేజం కలిగించడానికి ఏ భాషాపదాన్నైనా స్వేచ్ఛగా వంగపదాలతో కలిపి వాడటానికి అతడు వెనుదీయలేదు. ఒకచోట ‘అమి సైక్లోన్’ (నేను తుఫానును) అని వాడాడు. ఎంతో ముద్దుగా అది ఆగ్నేయపాదంలో అతుక్కున్నది. ‘ఖిస్మత్’ (అదృష్టము) సూర్ (ప్రళయనాదం) తల్వార్ (ఖడ్గము) ఇత్యాది అనేక అరబీ ఫార్సీ శబ్దాలు స్వేచ్ఛగా ఉపయోగించాడు. వంగ [illegible]. నజ్రుల్ ఇస్లామ్ [illegible]. [illegible], [illegible]. [illegible] ఎక్కువ. [illegible], [illegible] ఉన్నాడు. “మా దేశం పరవాలేదన్నారు.” యువకులంతా. [illegible] వృద్ధులు. [illegible] ప్రపంచం యువకులదేనని నజ్రుల్ ఇస్లామ్‌కు తెలుసును.

---

* “Tagore understood the feminine side of our nature better than any one else. Of the macwline part in us, with its glee and gloom, he had no notion. It is for this reason that some of us love him, but cannot follow him. He seems to us a storm – tossed bird, crying and flying, with no other voice than a cry.” Dr. Ranjee G. Shahani in Asiatic Review. Jan. 1944.

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ సంగీతంలో అందెవేసిన చెయ్యి. అందుచేత వంగభాషకు అతను ఉత్తేజకరమైన ఒక వీరరాగాన్ని ప్రసాదించాడు.

3

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ కవిత్వం ప్రభుత్వం వారి ఆగ్రహానికి గురిఐంది. అతన్ని హావల్దారీనుండి తొలగించారు. పెన్షన్ పోయింది. అతని గీతికాసంపుటిని జప్తుచేసుకున్నారు. రెండుసార్లు జైలుకు వెళ్ళవలసి వచ్చింది. ఐదు గీతికాసంపుటాలు నిషేధింపబడ్డాయి. సాహిత్యంకోసం ఇంత బలిదానంచేసిన కవి మరొకడు మనదేశంలో లేడు.

1920–24 సంవత్సరాల్లో నజ్రుల్ ఇస్లామ్ 'కల్లోల్' (కల్లోలము) అని ఒకటి 'లాంగల్' అని ఒకటి, ఈవిధంగా రెండు వారపత్రికలు ప్రకటించ సాగాడు. వంగ యువకవులకు, విప్లవాదులకు 'కల్లోల్' పత్రిక వేదికైపోయింది.

రవీంద్రనాథాదులు ప్రతిఘటించినా, చిత్తరంజన దాసు యువకుడగు నజ్రుల్ ఇస్లామ్‌కు అండగా నిలిచాడు. తన ఆంగ్ల దినపత్రిక 'ఫార్వర్డ్'లో చిత్తరంజనుడు [illegible] నజ్రుల్ ఇస్లామ్ గీతాలు ప్రకటిస్తూ ఉండేవాడు. [illegible] ఇంగ్లీషులో [illegible].

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ [illegible] సంవత్సరంలో [illegible] హిందూ ముస్లిం [illegible] ఎక్కువైనా [illegible] ప్రతి [illegible] దృష్టితో నే ప్రజలు చూడాలని [illegible] ఈకాలంలో అతను [illegible] తన [illegible]

శాసనం క్రింద వివాహమాడాడు. దానితో ఒకవైపు హిందూసంఘవాదులు, మరొకవైపు ముస్లిమ్ మౌల్వీలు నజ్రుల్ ఇస్లామ్ పై ఒత్తిడి కలుగజేయసాగారు. నజ్రుల్ ఇస్లామ్ ఈ తుపానును ధైర్యంతో ఎదుర్కొన్నాడు. దారిద్ర్యంకూడా ఈకాలంలో అతన్ని ఆవహించింది. [illegible] సాగించు కోడంలో అతను ఒక్క అడుగూ వెనక్కి వేయలేదు.

'ఓ నవీన సృష్టికర్తా! నీ అంగుళీ సంజ్ఞ ననుసరించి నేను ఎంతటి పూనికతో, ఎంతటిపట్టుదలతో ఇదే దారి త్రొక్కుతున్నాను. నీవు నన్ను పిలిచావు. నా పాదములు చలించలేదని ప్రత్యుత్తర మిచ్చాను.' అని ఒకచోట నజ్రుల్ ఇస్లామ్ వ్రాసుకొన్నాడు.

యువకోద్యమం వంగదేశంలో వేసుకొన్న కాలపు సాహిత్యంలో నజ్రుల్ ఇస్లామ్ పలుకుబడి హెచ్చుసాగింది. ఇప్పుడు వంగ సాహిత్యంలో నజ్రుల్ ఇస్లామ్‌కు రవీంద్రుని తర్వాత స్థానం లభించింది.

బెంగాలీ కవిత్వంలో ఉద్రేకం లేదు. బెంగాలీ మహాకావ్యాలన్నీ గంభీరమైన మహాసాగరాలవంటివి. నజ్రుల్ కవిత్వం [illegible] లో ఉన్న వేగం ఉన్నదతని కవిత్వంలో. అతని కవిత్వాన్ని గూర్చి Poetry Reaivew లో వ్రాస్తూ బి. ఎస్. [illegible] : Except where Nazrl is purely lyrical and the mood behind a poem is of a peaceful sort, his poetic effort is an essential concomitant of a violent emotion of indignation or contempt aroused by the contemplation of the current social and political situation అన్నారు.

నజ్రుల్ [illegible] ప్రతి [illegible]

పద్ధతి కూడ కొంతవరకు. అతనిది అత్యున్నతమైన వాస్తవికత (Subjective realisum). భావోద్రేకాన్ని చిత్రించడంలోను, అఖండమైన ఆవేశోత్సాహాలను వెలువరచటంలోను ఆధునిక కవుల్లో నజ్రుల్ ఇస్లామ్‌కు సమానమైనవారు బెంగాలీ ఆంగ్ల సారస్వతాలు రెంటను లేరని ఎస్. ఎమ్. ముఖర్జీ గారు అభిప్రాయపడ్డారు. అతని విద్రోహి, "కమల్ పాషా" 'పూజారిని' అన్ని కావ్యాలు ఈవిషయంలో అప్రతిమానమైనవి.

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ కవిత్వంలో వైజ్ఞానిక ప్రతిభ ఎక్కువగా కన్పించదు. భావోద్రేకమూ, ఉపజ్ఞా కనిపిస్తాయి. హిందూపురాణ కథలను తన కవితా శిల్పంలో ఉపయోగించుకోడంలో హిందూ కవులను మించినాడు నజ్రుల్ ఇస్లామ్. అతని కవిత్వంలో హిందూ ముస్లిం సంస్కృతుల మేలు కలయిక ప్రతిఫలిస్తుంది.

రవీంద్రుని ప్రభావం నజ్రుల్ ఇస్లామ్‌పై [illegible] సత్యం. రవీంద్రుని ప్రభావంతో [illegible] [illegible] నజ్రుల్ [illegible] అతని [illegible] రవీంద్రుని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] రవీంద్రుని ప్రశాంత సుందర జీవితం కాదు నజ్రుల్ కవితా వస్తువు. 'మానవసందేశము' అనే కావ్యాన్ని భావి కవికి అంకితమిస్తూ నజ్రుల్ ఇస్లామ్ వ్రాసిన వాక్యాలు చూడండి.

"కవీ! మేఘావృతమైన ఆకాశమున ఉదయించిన
భాస్కరుడవు నీవు.
ఏసువన్న బంధురమగు ప్రభాతము నాకించి నేను
రాత్రి అంతా మేల్కొని
యుండిన [illegible] నిరీక్షిస్తున్నాను!
నీ అగమనమును ఆశించి నేను ఎదురు చూస్తున్నాను.
నేనే ఆకాశమును సృష్టించుచున్నానో నీవందు
చకచక కాంతులతో మెరుస్తావు.
నేను నా 'సలాము' యొక్క ధ్వనిని విడిచి
పోతున్నాను.
నీవు నా వంశీపైన నవ్యప్రపంచపు గీతిని ఆల
పిస్తూ ఉంటావు!"

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ కవిత్వం వెనుక నుంచున్నది ఒక జలపాతమే కాదు. గంభీరంగా, దీర్ఘంగా ఆలోచించే శక్తి కూడా అతనిలో ఉంది. '[illegible]' అన్న కావ్య సంపుటిలో కవి తన భావగాంభీర్యాన్ని, ఆలోచనా పటిమను ప్రకటించాడు. సున్నితమైన భావాలు లలితంగా, మధురంగా, రమణీయంగా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible]" ([illegible]) అన్న కావ్య సంపుటిలో నజ్రుల్ ఇస్లామ్ [illegible] 'సామ్యవాద్' (సామ్యవాదం) అన్న కావ్యంలో నజ్రుల్ తన ఆదర్శ భావాలన్ని అత్యంత రమణీయమైన కవితని వెలువరించాడు. ఇందులో నజ్రుల్ 'మానవత్వం' 'పాపం' 'వ్యభిచారం' 'స్త్రీలు,' 'కూలీలు,' 'భగవంతుడు' ఇత్యాది విశిష్ట విషయాలను గూర్చి వ్రాశాడు. ఈ అన్నిటిలోను నజ్రుల్ దృష్టి ఒక్క భరతదేశ సరిహద్దులలోనే నుంచిపోం కాలేదు. అతడు ప్రతివిషయాన్ని విశాల దృష్టితో తిలకించాడు.

'సింధుహిందోళ్' 'చిత్తనామ,' అను రెండు కావ్య సంపుటులలోను నజ్రుల్ ఇస్లాము అతిసున్నితమైన భావాలు గొప్ప ఆవేశ సంభరితమైన భాషలో వ్రాశాడు. 'చిత్తనామ' అన్న కావ్యం, చిత్తరంజనునకు అంకితము.

నజ్రుల్ ఇస్లామ్ బాలగీతాలు రచించుటలోకూడ సిద్ధహస్తుడు. 'డింగేఫూల్' అన్న అతని బాలగీతికా సంపుటి ఇందులో అతని చాతురిని తెల్పుతుంది. ఇవి కాక నజ్రుల్ ఇస్లాము మరి మూడు కావ్య సంపుటులు ప్రచురించాడు. అవి 'బుల్బుల్' 'జింజెర్' 'సొరోబేస్' ఈ కావ్యములే కాక అతడు సంగీతప్రధానమైన పెక్కు గీతికలు రచించాడు. నజ్రుల్ ఇస్లామ్ సాంఘిక పక్షపాతం లేనివాడు. పూర్వాచార పరాయణత్వం హిందువులలో ఉన్నా, ముస్లిములలో ఉన్నా దాన్ని ఖండించాడు. శిఖాశ్మశ్రువులు నిప్పంటుకుంటే అతనికి కలిగేసంతోషం పెక్కు పద్యాల్లో వెలువరచాడు. మానవస్వాతంత్ర్యాన్ని కీర్తించటంలో అతనికి వంగ సాహిత్యంలో సమానులు లేరు.* అతనిపద్యాలు కొన్ని ఉదాహరణకు తెనిగించి ఇస్తున్నాను.

తుఫానువచ్చింది! తుఫానువచ్చింది!

చూడండి! [illegible] రాకకేబుగు తెలియజేస్తుంది. ఓ భీరూ! లే! ఇప్పుడే నాలే! మూయబడిఉన్న నీకవాటం కీళ్లు [illegible] త్రుటిలో తుత్తునియలై పోతాయి.

అదిగో! పశ్చిమరంగంలో కాలమేఘాలు తుఫాను పతాకాన్ని ఎగరవేస్తున్నాయ్. దాని సంజ్ఞకు నదీనదాలు సుళ్లు తిరుగుతున్నాయి. చూడు! దానిఖడ్గప్రహారం తిని తటిల్లత ఎట్లా గిజగిజలాడుతుందో, సర్దుకో, లేకపోతే నీ మూఢవిశ్వాసాల ప్రపంచాన్ని అది చిందరవందర చేసేస్తుంది. తర్వాత ప్రభాతవాయువు మిహికాశ్రువులు రాల్చినా, పూలవనం పుష్పవర్షం కురిసినా, మేఘలోచనాలు బాష్పపూరితమైనా,

లాభంలేదు.

* * *

ఏదిశలోసూర్యుడస్తమిస్తూఉండేవాడో అక్కడే ఇప్పుడు ప్రళయభానుడు మండుతున్నాడు.

ఏధూళిని రక్తస్వేదాల్తో సేచనముచేసి
చేసి పరశువేది నొనర్చితిమో
ఏ భూమిలో విరులను వికసింపజేశామో
ఎక్కడమేము ప్రేమగీతి నాలపించామో.
కటకటా! ఇప్పుడా పూలవనంలో
మాకేమీ అధికారం లేకుండాపోయింది.
కటకటా! మా ఇంటిలో మా పెత్తనం
నశించింది.

* * *

ఇక్కడకు తుఫానువచ్చింది
తుఫానువచ్చింది
ప్రళయసందేశం వచ్చింది

జీవితాన్ని ఒడ్డి మృత్యుదంష్ట్రలనుండి బయటపడరా? వాళ్లు సిద్ధంగా ఉన్నారా? ఎవడీ తుఫాను

* "In championing human liberty, no writer in Bengal has shown a freer braver spirit."

B. S. Banarjee in the poetry Review.

తో సహగమనం చేయడో, వాడు అగ్నికాహుతి ఔతాడు.

సముద్రంలో పడ్డా, నిప్పులోపడ్డా ఒకటే;

మృత్యువునుండి తప్పించుకో జాలనప్పుడు సంతోషంతో దాన్నెందుకు కౌగలించుకోవు ?

ఈ జీవితానికి నాశంలేదు ఇది నిత్యం.

నీవు నిత్యజీవుకులవలె జీవించదలచుకుంటే !

తుపాను ఛాయను నీతలపై ఉండనీ !

మృత్యుతరంగిణి నీపాదాలక్రింద ప్రవహించనీ !

ఈదేహం భగవద్దత్తం. దాన్ని నీచంగా చూస్తావా?

దాన్ని కుక్కలకు రాబందులకు ఆహారమౌతావా?

మృత్యుదేవత మెడలో వేయడానికి జీవితం ఒక పుష్పహారం !

* * *

నేనీ విశాలప్రపంచాన్ని నాపాదాలక్రింద మట్టుతూ సంచరిస్తున్నాను. అనంతమైన తారాకారాజి నాకు దారి చూపిస్తుంది.

నాదర్శనానికి చంద్రనక్షత్రాలు వంతులు వంతులుగా వస్తున్నారు.

ఈవినీలాకాశం నాఆస్థానానికి మండపం.

పక్షిగణం నా వాకిటలో మంగళవాయిద్యాలు వాయిస్తున్నాయి.

మేఘాలు నా మంగళస్నానానికి నీళ్లు తయారు చేస్తున్నాయి.

కృతఘ్నుడా ! ఈ అనుగ్రహాలన్నిటినీ ప్రసాదించిన వానిముందు శిరంవంచడానికి ఎందుకు నిరాకరిస్తావు ?

* * *

మేమైతే మృత్యువుకు అమ్ముడుపోయి భగవంతుని ఋణం తీర్చుకుంటాము.

ఈదేహం ఎంత సుందరం ? ఎంత రమణీయం.

మేము దీన్ని రోగాలకెందుకు కొప్పజెప్పతాము ?

ఈదేహ పుష్పాన్ని జీవిత హారతులలో మృత్యుదేవత కెందుకు నివేదించకోరారు ?

అతిథికి వాడిన పువ్వులిస్తారా ?

హా! జీవితలతనుండి కొత్తగా వికసించిన

పువ్వులు కోసుకురా !

* * *

తుపాను వచ్చింది! ఈఅతిథిని సత్కరించు అర్ఘ్యపాద్యాదులీ !

మిత్రుని ఇల్లుచూచుకొని పిలవకుండానే వచ్చేశాడు. అతనికి స్వాగతం ఇయ్యి.

జీవితభాజనాన్ని యౌవనమదంతో నింపివెయ్యి

అది తాగి మత్తెక్కు ! నీవు తుపానుతో

ప్రయాణం చేయవలసిఉంది !

బుద్ధిహీనుడా ! తుపాను నీయింటిని నిమిషంలో పెల్లగిస్తుంది. చూస్తూఉండగా నీ కొంప కూలిపోతుంది. గోడల కాని ఎందుకు అలా వణుకుతున్నావు?

ఊరికే కూర్చోకు తలుపు పగలకొట్టుకొని మైదానంలోనికిరా !

సూర్యుడస్తమిస్తున్నాడు. చీకటి వ్యాపిస్తుంది.

అయినా ఇప్పుడూ అవకాశంఉంది.

ఇప్పుడైనా సరే బైటకురా.

తుపాను వచ్చేసింది!

కొన్ని లేఖలు

శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి

సాహితీ సమితి, గుంటూరు
ఫిబ్రవరి 23, 1924.

[౧]

నోరి నరసింహశాస్త్రికి,
మదరాసు.

తమ్ముడా, —నీజాబు నిన్ననే వచ్చింది. తరుచుగా ఉత్తరము వ్రాస్తూ ఉండలేవా శ్రమ కాకపోతే? బెజవాడనుంచి సి ఉత్తరము మొన్న పంపారు కార్డు కూడా.

పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రి గారిని అడిగినానని చెప్పు. కామశాస్త్రము తీసుకుందామా; పుస్తకము ఎలా గుంటుందో చూడు.

కృష్ణమాచార్యుల గారి యింటికి ఇంత వరకూ వెళ్ళలేదు. వెళుదామని ఎన్నిసార్లో అనుకోవడమూ, చివరకు బయలు దేరక పోవడమూ అగండల్ పేటమీది దృష్టి వల్ల అగ్రహారము వెళ్ళలేక పోతున్నాను.

[౨]

ఫిబ్రవరి 29

రామశేషువద్దనుంచి జాబు రాలేదు. ఆయన శిలానాగానే ఉన్నారనుకొంటాను. తాను "గీతాంజలి" అని నావద్ద ఒప్పుకొన్నాడు. సంశయం తీరిందా?

బుర్రా శేషగిరి రావు గారు ఉత్తరము వ్రాసి, స్వామిగారి "కపాలకుండల"కు ఇంగ్లీషులో పీఠిక పంపినారు. ఆయనకు సమితి మీద ఆదర మున్నది. ఉత్తమ గ్రంథము సంగతి ఎత్తినాను. Andhra International University విజయనగర మిత్రుల సహాయంతో ఏర్పాటు చేస్తున్నారట. అస్మదాదులను తోడుపడ మన్నారు.

ఉమాకాంతానికి పుస్తకం పంపించు. అతని కూతురు సరస్వతికి కొద్దిరోజుల్లో వివాహ మట. అతనికి ఎలాంటి అల్లుడు వస్తాడో.

నేను తోవను వస్తుంటే రాయప్రోలు సుబ్బారావు తల్లి నన్ను పలకరించి, 'నాయనా మా అబ్బాయివెంట మా యింటికి వచ్చేవాడవు కావా నాయనా!' అని ఆప్యాయంగా అడిగింది. ఆమెతో కొంతసేపు అవీ ఇవీ మాటాడి వచ్చాను.

దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య బెజవాడలో కనిపించాడు. గంటసేపు కాలక్షేపము చేశాము. ఇంటికి రమ్మంటే వెళ్ళలేక పోయినాను. 'స్వరాజ్య' పత్రిక సంపాదకత్వము అంగీకరించడానికి తటపటాయిస్తున్నాడు. సోదర సమితి వ్యవహారము నడుపుతానంటున్నాడు. నాకు మాత్రం నమ్మకం లేదు.

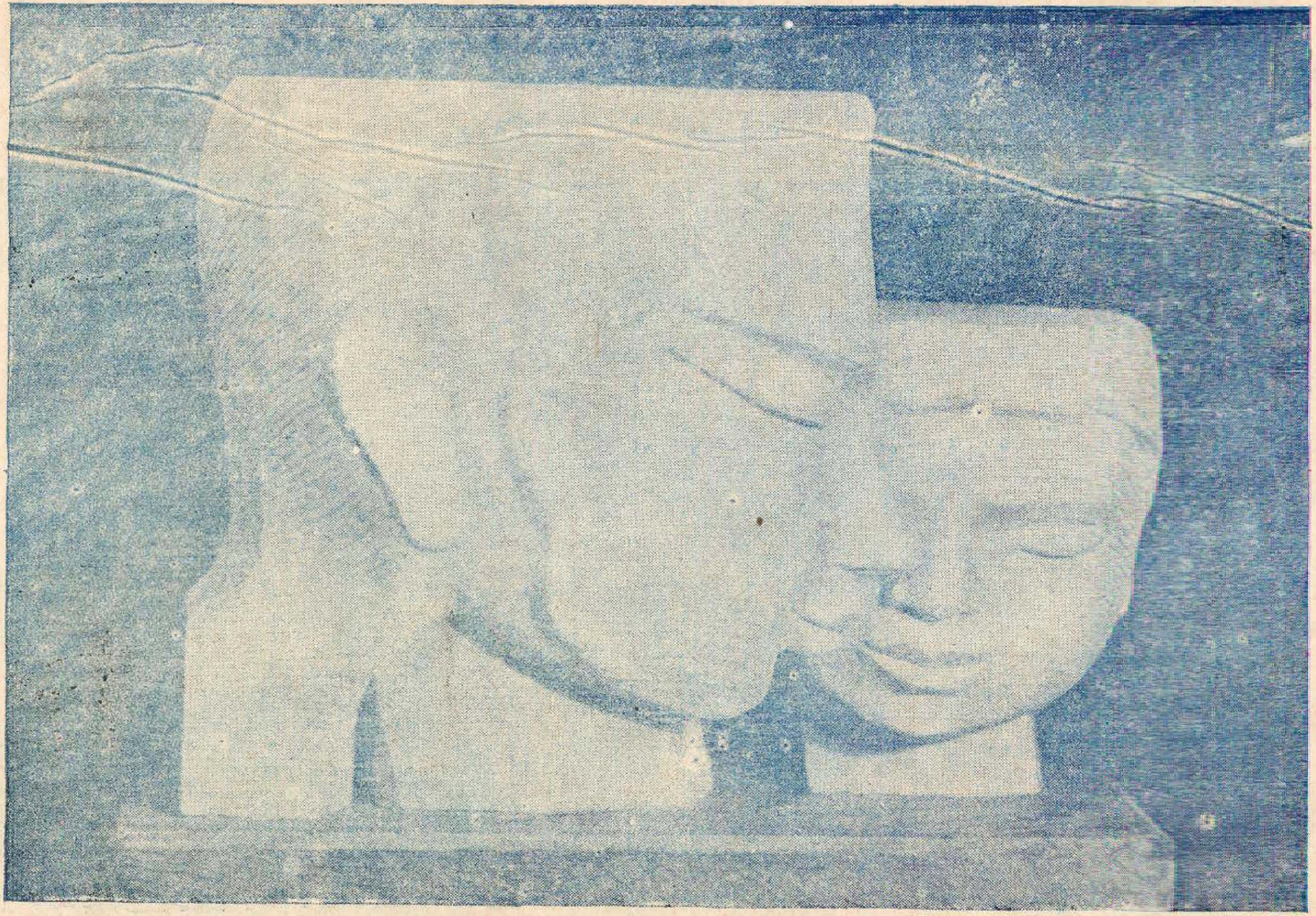

తల్లి

శ్రీ ధన రాజశేఖర్

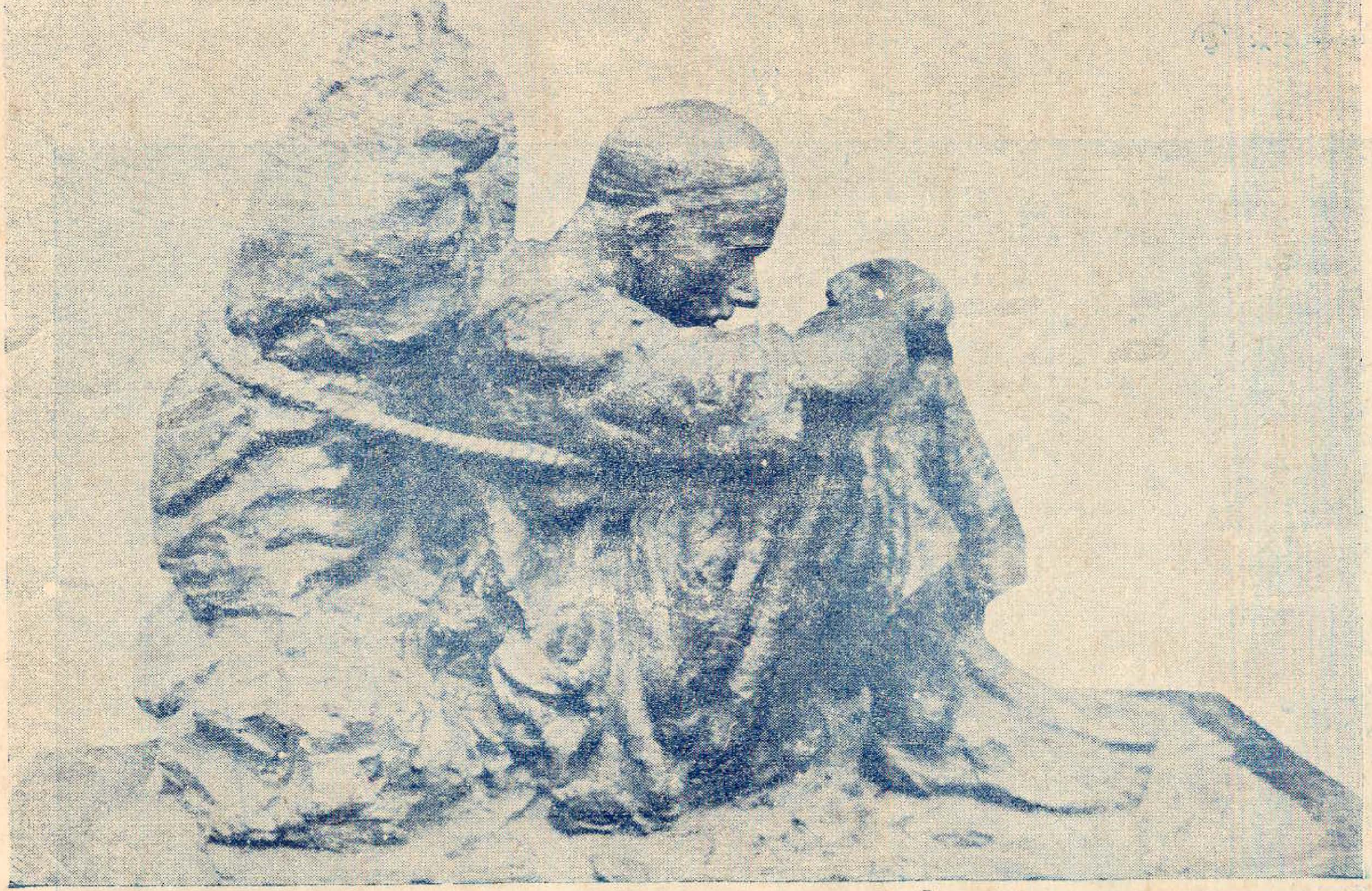

కాశ్మీర పారిశ్రామికుడు.

శ్రీ ధనరాజ భగత్.

అయ్యంకి రమణయ్యగారికి కూడా నమ్మకం పోయిందట. "నేను బెజవాడ వచ్చి ఉండనా?" అంటే "తప్పక దయ చేయండి. కొద్దిరోజుల్లో ఒకటి చేతా మను కొంటున్నాను. మీకు తెలియకుండా ఏమీ చెయ్యను" అన్నాడు రమణయ్యగారు.

సోమనాథవిజయము రెండువందల ప్రతులు కట్టాలి. వాణీ ప్రెస్సువారు కపాలకుండల పీఠిక అచ్చు వేస్తున్నారు. నేను బెజవాడ వెళ్ళిన పనులు కాలేదు.

నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు జాబు వ్రాశారు—సమితి సభ్యులకు మీరు ఏప్రకారముగా బహూకృతి చెయ్యమంటే ఆప్రకారముగా చేస్తానని. మీరే నిర్ధారణ చెయ్యండి అని బదులు వ్రాశాను.

రామకృష్ణరావు నీనాటకము చదివాడట. బాగా లేదన్నాడు. శైలి సరిగా లేదనీ, మొత్తముమీద భావము సరిగా లేదనీ అతని నమ్మకము. అసంభావములలోనే [illegible] రును, కొన్నిటినీ సూచించాడు.

వింజమూరి రంగాచార్యులు సోమనాథ విజయము చదివి చాలా సంతృప్తి మన్నాడు. అనకూడదు గాని, [illegible] కంటె అద్భుతముగా వ్రాశావన్నాడు. బహువిధాల మెచ్చుకొన్నాడు. విమర్శ చేసి పత్రికలో వేయమని పాలపర్తి నరసింహం గారితో చెప్పినాడట.

భావనాచార్యులుగారికి నాటకము పంపాను. నీనాటకము ఎల్లప్పుడూ చేత్తో పట్టుకొని ఉంటున్నారట ఆయన. నీమీద చాలా ఆదరమట.

రఘునాధసింగుకు ఉత్తరము వ్రాసి చాలారోజులయింది. అతనికీ, James Cousins కూ నీపుస్తకము పంపుతాను. కళ, శారద, కృష్ణాపత్రికలకు ఇదివరలోనే పంపినాను. పరీక్షవిషయంలో ఆదుర్దా ఎందుకు? ఉల్లాసముతో ఉండు. ఎలాగూ ఉత్తీర్ణుడవవుతావు.

మార్చి 8.

[3]

ఈవారంలో కృష్ణమాచార్యులుగారింటికి రెండుసార్లు వెళ్ళి వచ్చాను. నేను కనబడటం లేదని చాలా అనుకొన్నాడు ఆయన. ఈ మాసంలో ఆయనకి చాలా ప్రయోగాలు చేస్తున్నారు. ఎక్కువ [illegible] తగ్గినాను. [illegible] రోజులకిందట [illegible] రాసిన జాబు ఈవేళ పోస్టులో పంపుతున్నాను.

బుర్రా శేషగిరి రావుగారికి, గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారికి నీనాటకము పంపాను. వైకుంఠరావుగారు నాకు జాబు

వ్రాస్తూ, నిజాభిప్రాయాన్ని తెలియజెయ్య మనడంలో ఉద్దేశ్యం తెలియలేదు.

కొప్పర్తి నారాయణ రమ్మని చాలా సార్లు వ్రాసినాడు. నందిగామ వెళ్ళి వారం రోజులు ఉండా లని కుతూహలం. వెళ్ళే దాకా నమ్మకం లేదు.

సరస్వతీ గ్రంథమండలి చూస్తున్నాను. ఈ నెలలో ౧౦౦౦ పావుటావుల వ్రాతప్రతులు సంస్కరించాలి. అచ్చుకోసం.

దీక్షితులు భమిడిపాటి రామ సోమయాజులసంగతులు చెప్పినాడు. సోమయాజులు Sea Swimming లో గట్టివా డన్నమాట నాకు ఎక్కువ నచ్చింది.

వీరరాఘవస్వామిగారు వాసును నిన్న తెనాలి తీసుకువెళ్ళినారు. నాలుగునెలలు అక్కడ నుంచి, జూలైలో Frist form లో వేయించా లని ఆయన ఉద్దేశము. సరే అన్నాను. 'సాహితి' ఇంకా తయారు కా లేదు. మూడుసంచికలు కలిపి ఒకటిగా వేస్తున్నా డట.

[౪]

మార్చి 28

రాజమన్నారు గారు వచ్చినారా? 'కళ' విశేషా లేమిటి? నారాయణ కథ, సుబ్బన్నాచార్యుల పద్యాలూ పంపాను. ఇంకా కొన్ని Mss క్రమేణ పంపుతా నని చెప్పు.

ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారి విశేషా లేమిటి? అప్పారావు మనవిషయంలో ఇంకా కొత్తలు పుట్టిస్తున్నా డేమో తెలుసుకో.

మొన్న నీవు పంపించిన "సమాగమము" పద్యాలు చాలా మధురంగా ఉన్నవి. ఆ రోజు కారోజుకి కవిత్వం నిగ్గు తేలుతున్నది.

ఇక్కడ ఉన్నరోజుల్లో రామశేషు ఒక నాడు నా పద్యాలు చదివి ఆనందించాడు. మొదట రెండురోజులు పద్యాలు నేను చూపించలేదు. మూర్ఖంగా ఉంటుందని మూడోనాడు బయట పెట్టాను.

నారాయణ బాబు వ్రాశాడు. మనము చెప్పిన విధంగా ఏలూరు రామా ప్రెస్సు వారు "ముక్తధార" అచ్చు వేస్తారట. నారాయణ వాళ్ళతో ఏర్పాటు చేసుకొన్నాడు. A story in four chapters తెలుగు చేయడానికి ఠాగూరుసమ్మతి వచ్చిందట.

'విజయకుమారి' అనే నవలా సంస్కరణము ప్రారంభించాను. మూడురోజుల పని.

[౫]

ఏప్రెల్ 16

నీ "సమాగమము" "ఘాతుకక్రియ" నా "వానప్రస్థుని విభ్రమము" భారతికి పంపించాను. నాయని సుబ్బారావుది 'సౌభద్రుని'

ప్రణయయాత్ర' కృష్ణశాస్త్రి 'నేను' వల్లూరి రంగారావుది 'నాగాలిబుట్ట' వెళ్ళినవి. 'శాపము' పూర్ణిమనాటికి వెళ్ళుతుంది.

కృష్ణమాచార్యులను కలుసుకొంటున్నాను. కుశలము. నిన్ననే 'పాదుకా సహస్రము' తిరగవేసి పద్యాలు మొదలు పెట్టినాడు.

గోపాలంగారిని అడిగానని చెప్పు. ఆయనకు Art లో ప్రవేశం ఉన్నదని విని ఆనందించాను. ఆయనకు నామీద ఉన్న ఆదరానురాగాలకు సంతోషమని చెప్పు.

'శారద'కు కొత్త Mss ఏమీ పంపలేదు. సుబ్బరామాచార్యుల 'రాఖపిలుపు' కొత్తసంచికలో పడ్డ దట. "గొప్పపొరపాటు" అనేకథ పంపితే 'శారద' ప్రకటించలేదు. 'గిరి కుమారుడు' చెప్పినమాటలనుబట్టి శారద సంగతి 'మనము మరిచిపోవచ్చు.

పదిరోజులకిందట పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రిగారు వచ్చారు, 'కామ సూత్రము' ఇచ్చాను. గంటన్నరసేపు చాలా విషయాలు మాట్లాడినాము. విద్వాంసుడు, చాలాసరసుడు. సాహితీ సమితిమీద చాలా ఆదరము చూపినాడు.

రేఖా లాలిత్యము

శ్రీ అసిత్ కుమార హాల్దార్

చరిత్ర కందని అత్యంత పురాతన కాలంలో గుహానివాసి ప్రప్రథమంగా తన గుహా కుడ్యం మీద రచించిన మొట్ట మొదటి రేఖా విన్యాసమే కళాప్రపంచంలో మానవ వ్యక్తి చేసిన ప్రథమ సృష్టి. ప్రకృతి ఎప్పుడూ వర్ణాత్మకంగానూ, మాంసలంగానూ కనిపిస్తుంది. అందుచేత రేఖా విన్యాసం ఇంతకు పూర్వం లేదనే చెప్పాలి.

అయితే ఈ గుహానివాసి తను కులాసాగా కాలక్షేపం చేసే సమయంలో చేసే రచనల్లో ఈ రేఖలు ఎల్లాగ ప్రారంభించ గలిగాడా అన్నదే ప్రశ్న. ఈ ప్రశ్నకి సమాధానంగా కళాచైతన్యము, సౌందర్యాకాంక్ష, రెండూ కలిసి గుహానివాసిని కళాసృష్టికి ప్రేరేపించాయని చెప్పవచ్చును. గుహానివాసులు వేటాడి పొట్టపోసుకునేవారు. దానివల్ల వాళ్ళకి కడుపు నిండా తిండి దొరకడమే గాకుండా ప్రకృతిలోని రేఖా సౌభాగ్యం కూడా చూచి ఆనందించే అవకాశం కలిగింది. అందుచేత వాళ్ళు చిత్రించే విషయాలు తాము వేటాడే సందర్భంలో పరిశీలించినవేనని నిర్ణయించవలసి ఉంటుంది. అయితే వాళ్ళు ఈ రేఖా విన్యాసం ఎల్లాగ అలవరుచుకోగలిగారా అన్నది చాలా చిత్రమయిన విషయం. యూరపులో గుహల్లోను, ఇతరత్రా కనబడే రేఖా చిత్రాల్లోను, మరి ఒక విధమైన చిత్రాల్లోను, మనకి రేఖలు కనిపిస్తాయి. అయితే ఇవి ఆకృతి, రేఖలు, కలియడం వల్ల ఏర్పడినవే. తొమ్మిదవ శతాబ్దిలోని బైజాంటైను కళలోను, ప్రాచీన గ్రీకు సంప్రదాయంలోను, రేఖాకృతుల విషయంలో మంచి సామ్యం కనిపిస్తుంది. ఈ వల్ల ప్రాచీన చిత్రకారులు కూడా తమ చిత్రాల్లో ఈ విధానే అవలంబించారు. భారతీయ చిత్రకళ ముఖ్యంగా రేఖా ప్రవాహాత్మకమైనది. మధ్య రాష్ట్రంలో అశోకకాలం నాటి జోగిమారా గుహలో ఉన్న ప్రాచీన భారతీయ కళలో ఈ రేఖా ప్రవాహమే కానవస్తుంది. ఇక్కడ ఏనుగుల గుంపుల్ని నర్తకుల్ని రంగులతో చిత్రించడానికి బదులు బహు సున్నితమైన రేఖల్లో చిత్రించారు. చిత్రకారులు ప్రకృతిలో లేని రేఖలు చిత్రించారు, ఇంకా చిత్రిస్తున్నారు. ఒక చెట్టునీడలో మనకు కాంతుల నృత్యం కనబడుతుంది. ఇంకా అనేక వస్తువుల నీడల్లో మనకి కాంతుల నృత్యం కనబడుతుంది. కాని ఆ నృత్యంలో రేఖకంటె రంగు, ఆకృతి ఎక్కువగా కనిపిస్తాయి. అజంతా చిత్రాల్లో రేఖలు సజీవమైనవి. మొగలు చిత్రాలు, రాజపుత్ర చిత్రాలు కూడా ఈ తరహాలోనివే. అయితే

రేఖా లాలిత్యము

అజంతా చిత్రాల్లో జీవితము, లయ, రేఖల ద్వారా పరిస్ఫుటం అవుతాయి. మొగలు రాజపుత్ర చిత్రాల్లో మనోహరమైన పునీతాత్మ సౌందర్యమే కనబడుతుంది.

ఈ మధ్యన 30 సంవత్సరాలక్రితం ప్రారంభించిన నూతన చిత్రకళోద్యమంలో ప్రాచీన సంప్రదాయాలు అవిమర్శించాలనే తహతహ కనబడుతూంది. ఇంకా ఈఉద్యమంలో నూతన రీతులుఅన్వేషించే ప్రయత్నం కూడా కనబడుతూంది. సామాన్యంగా ప్రాచ్యకళ ఎక్కువగా భావనాత్మకమైనది. అంతర్భావాలు చిత్రించడానికి అది ఎప్పుడూ వాస్తవిక రీతులు అవలంబించదు.

దూరదృశ్యంలో మనకి వస్తువులు చిన్నవిగా కనిపిస్తాయి. నిజం ఆలోచిస్తే అవి మాయాదృశ్యాలే అన్న సంగతి మనకు తెలుసును. దృష్టిలో ఎప్పుడూ తారతమ్యం ఉంటుంది. అందుచేత ప్రకృతిని మనకి ఎల్లాగ కనిపిస్తే అల్లాగే అనుకరించడానికి ప్రయత్నిస్తాము. అంటేనే ఉన్నది ఉన్నట్టుగా చిత్రించము. కనుక అధునాతనుల దృష్టిని సిద్ధాంతం సత్యదూరమని చెప్పక తప్పదు. మనం ప్రకృతి చిత్రాలు చిత్రించేటప్పుడు సారసారాల్లో నైల్యం చిత్రిస్తాము. నిజం ఆలోచిస్తే ప్రకృతిలో అది లేనేలేదు. అల్లాగే రేఖల్లో చిత్రాలు చిత్రించినప్పుడు, ప్రకృతిలో ఆరేఖలు లేకపోయినంత మాత్రాన్ని అవి అసహజమైనవని అనకూడదు. పైగా అవి సౌందర్య పరిపుష్టములైన రేఖాచిత్రాలని భావించాలి.

ఈరోజుల్లో చిత్రకారులంతా రేఖాకృతుల్లో ఉన్న సౌందర్యం గ్రహించి తద్వారా మాధురీ పూర్ణములైన చిత్రరచనలు చేస్తున్నారు.

ఇంతవరకూ ఈరేఖలు అనాగరకులైన గుహానివాసులకు అనువైనవని మాత్రమే భావించేవారు. కాని అధునాతను లంతా వీటిని అవలంబిస్తున్నారు. చైనా జపాను దేశాల్లో ఈ రేఖల్లో పరమోత్కృష్టమైన రేఖలు అవలంబిస్తున్నారు. వారి ప్రతి కుంచికాచలనము వల్లా వారి చిత్రమూర్తులు సజీవంగా నృత్యం చేస్తాయి. ఇప్పుడు అత్యంతాధునాతనులైన పాశ్చాత్య చిత్రకారులు, వారికళలో ప్రాకృతిక మానవుల శిశు హృదయంచిత్రిస్తున్నారు. క్లీ, పికాసో, గ్రిస్, ఆంద్రే మాసన్ మొదలైనవారు ఆశయ సిద్ధికోసం రేఖలు ఉపయోగిస్తున్నారు. మనం చైనా శిల్పాలు అంతగా గౌరవించడానికి కారణం ఏమిటి? వాటిమీద మనకి ఒక వంపు కనబడు తుంది. అది [illegible] అనంతంగా సౌందర్యం ప్రసరిస్తుంది. అందుచేత ప్రాకృతిక మానవులు ప్రారంభించిన రేఖా సృష్టి మన రేఖా సృష్టికి అఖండ దోహదం సమకూర్చిందనీ, అందుచేత అనంతంగా అది కళావ్యక్తికి తోడ్పడ గలదని భావిస్తున్నాము.

అనువాదకుడు : 'శిల్పి'.

మీ రా బా యి

శ్రీకృత్తివాస తీర్థులు

పాత్రవర్గము

రంగరాజు, అక్బరు, మీరాబాయి, తాన్సేను, మంత్రి.

(మీరా పాడుతూ పూజా మందిరంలో)

వలపు పిల్లనగ్రోవి, పిలుపు లోకహారీ!
తలపు తలపున నీవు, తరుణరూపమహో!
కనలు నా ఎదదలో, తరలు స్వప్నాలలో
దరిలేని వేదనయె, తాపమో దాహమో!
కనులు కాయలు కాచె, కనలేను నీరాక
తలపు బరువున కుంగె, వలపు నోపను
[స్వామి!
గిరిధరగోపాల, గిరిధారీ రారా! వేగ
మీరా వేదన తెలుపుము, మీరయో లేరా!
మిణుగురుల ఆశలే
మిలమిలా మెరయగా,
దారి కనరాదయ్యో
దరిచేరి నిను పొంది,
గిరిధరగోపాల, గిరిధారీ రారా! వేగ
మీరా వేదన తెలుపుము, మీరయో లేరా!

అక్బరు

ఎంత తీయని పాట!
ఎంత తీయని పాట!
వలపు తేనెల వాక!
అలరు తావుల తోట!
ఎదనుండి పొంగనో
సుధలుగా కురిసెనో
ఎంత తీయని పాట!
ఎంత తీయని పాట!
అతివేలమౌ ఎడద
అలసి పోయెను నేను
గైకొమ్ము మణిహార
[illegible]

([illegible])

మీరా

వలదోయి హారమ్ము
వలదు నవహారమ్ము
వనమల్లె చంద్రికా
సౌరభంబులు సిరులు
మణిహార మయ్యెనిల
[illegible] తుల్యమ్ము
వలదోయి హారమ్ము
వలదు నవహారమ్ము

అక్బర్

స్వీకరింపుము దివ్యరాజ్ఞి!
స్వీకరింపుము హారవల్లరి
వానకోయిల నైతి రాజ్ఞి
గానసుధలకునై !
గుండె తీయదనాలు
పండి పోయెను నేడు
ఏనాటి వేదనలో
ఏనాటి దాహమ్మొ
కనలి రాగానలము
కదలిగా పొంగెనో!
కమ్మగ వల్లకి రాగ
శోణిమంగ చిలికించె!
వల్లకీ మధువులే
వాహినై తరగలై
రాగమో శోకమో
రమణీయమై పోయె

మీరాబాయి

రాధికా వల్లభుని
రమణీయ కంఠాన
అర్పింతు హారమ్ము
అందాలు చిందగా

రాణా—మీరాబాయి

దివ్యమౌ సెలలాటమ్మున
దిద్దెదను సింధూరరేఖను
చక్కగా సవరింతు నలకలు
సొంపుగా మదికింపుగా
తరళకుండల దీప్తిమంతము
చక్కనౌ నీ గండపాళులు
కలువకన్నుల కిడుదు దేవీ
కజ్జలమ్మును సొగసుగా!
చక్కగా చిత్రింతు రాజ్ఞీ
చెక్కిళులపై పత్రరచనలు
వలపు చిందున మిమ్ము మీరా
నిలువునను సింగారింపవా.
చంద్రమణీ హారమ్ము వలె నీ
చల్లనౌ బాహువులలో నే
తుహిన శీతల హారిసుధలో
తీవ్రతాపము తొలగెడున్

మీరా

మన్నింపుము నాథా! నను
మన్నింపుము దీనురాలి
ఇహసౌఖ్యా లెల్లనేను
ఇచ్చగింప లేనునాథ!

రాణా

పాలవంటి యౌవనమ్ము
పారబోసి కొందు వేల?

మీరా

పాలవంటి యౌవనమ్ము
భక్తితోడ కృష్ణునకై
సర్వస్వము నర్పింతును
సంత్యజింతు సర్వస్వము!

రాణా

సాధ్వీమణి పల్కవేల?
సరసమౌ సూక్తులేల?

మందిరాంతరములో
మణిమరీచులు చిమ్మ
మనోహర మెవ్వారిది?
కృష్ణ పరతంత్రమై
తృషితయా రాజ్ఞియే
భూషణాల్ దాల్చెకయె
పూమొగ్గ విడివడని
లేడిగ వలె విరిసె!

మీరా

సాధు సత్త్వముందు
సద్భక్తి చిత్తుండు
హారమ్ము కొరకు-గా
గానమ్ము నైక్య మొసగె
పరులెవ్వరు రాగాపదు
భక్తురాలి మందిరాన!

మీరా

భక్తురాలి మానసాన
పరులెల్లరు భామినులే!

రాణా

వింతవాక్కులు పల్కెదేలా?
విపరీత జ్ఞానమేమొ!

మీరా

పలికింపు మోనాధ!
పలికింపు మీ మురళి!
బాధలో మాధురులా
పరవాస వేదనలో
పలికింపు మోనాధ!
పలికింపు మీ మురళి!
అమృతాంగుళుల్ సోక
ఆనందమే పొంగ
ధూళి పాలౌదునో
వ్రీలి పోదునో యేమొ
పలికింపుమో నాథ
పలికింపు మీ మురళి!

రాజమంది రాంతరము

మంత్రి

వందనము రస పుత్రి వీరా!
వందనము రసపుత్రి కులమణి!
రాణావంశాంభోధి సంభవ
హరి శీతల తుహిన కిరణా!

రాణా

కమల కోమల మానస మ్మున
గాఢమాయె న శాంతి మంత్రి!

మంత్రి

కమల కోమల మానసమ్మే
శంకలిత మయ్యె దేవా!
రాజ్య పాలన సాగు కొటులో
రాజ్ఞి కై చింతించు చో
వైష్ణవం బతివేలమయ్యెను
వైపరీత్యం బుప్పతిల్లెను,
కాపురమ్ములు విడిచి పోయెను
కామినుల చందంబు గానగ

రాణా

సాధు శీలత లేని
రమణి చారిత్రమ్ము

విషపాత్ర న్నొసగెయి
అపయశము వాటిల్లు
రసపాత్ర వనిలోన
విషపు మొక్కేమో !
భరియించనే లేను
బాహుళ్యమే అవనిక్కి
విషపాత్ర గొనిపోయి
ఆస గొల్పుచు అమృత
భ్రాంతిలో బడవైచి
ఆరగింపగ నిమ్ము
హాలాహలమ్ము నే !

మంత్రి

కలికి ప్రాణము
తప్పించినచో

రాణా

స్త్రీ ఘటిల్లున్
తీరును బాధల్

మీరాదేవి

[illegible]

పావన కథామృతం
తప్త జీవనం
కవిభి కీర్తితం
కల్మషాపహం
శ్రవణ మంగళం
శ్రీమదాతతం
భువి గృణంతి యే

[illegible] జనా:

ఏ లోకపు రాణివమ్మ
ఎంత ప్రియురాలివమ్మ
హృదయ సీమనే నీవు
బృందావనమ్ముగను
ఎంత లేతమనసు భామ !
ఎంత ప్రియురాలి భామ !
తంత్రు, లే వీణియగా
తరగల్లై మకరంద
ధారల్లై పొంగగనే
తాదాత్మ్య భావమ్ము
అనురాగ గుణ మమ్మొరయెను!
పూలదారులు తేరే
పుష్పముల విరిసెనే

రాణా

కూర్మితో మీరాస్వామి
గంధర్వగానా వారు
పంపించినారుగా
బాలామణీ మీరా
రతనాల భూషలో
రమణీయ హారాలో

మీరా

రతనాలతో వెలుగు
రమణీయ హారమో
అమ్మొ !

వలదమ్మ రాజ్ఞీ
వలదమ్మ రాజ్ఞీ
ఘోరమ్ముగా దీని
బొల్పు బోకుడుదీని
బుసలు కొట్టుచు దెసల
విసము గ్రక్కెడు పాము
తెల్లనైన రత్నాల
తళతళల్ విరియగా
మనోహరమని దలచి
మది నెంతో భ్రమపడితి
వలదమ్మ రాజ్ఞీ
వలదమ్మ రాజ్ఞీ

రమణీయ మింపైన
సుమహారమే పాము
విసముగాదిది సఖీ ;
వింతయౌ పరిమళము
నాసికామే నాకు
నల్లు కల్వాల దండ
గిరిధరా ! గోపాల
కుంజ కుంజ విహార !

ఓహో హో !

మీరా

ఎంతతీయని విసము
ఎంతతీయని జ్వాల !

హిమశీతల హర్మ్యనో
హిమధామ హాసనో
తాగి వేతును విసము
దాహమ్ము తీరగా
గిరధరా ! గోపాల
ఈ తాప మోర్వగా
ఘోర వేదన కింక
మొగమే లేదేర ?

వలదమ్మ రాజ్ఞీ !
వలదమ్మ రాజ్ఞీ !
విషమమ్ము దేవీ !
విషమమ్ము దేవి !

మీరా

కసలు విసము నాకు
కమ్మనైన పాయెనే
మధురమ్ము మధురమ్ము !
మధురమే హృదయమ్ము !
ఎద మధనమైపోయి
వ్యధలు సుఖలాయెగా
మధురమ్ము ! మధురమ్ము !
మధురమే హృదయమ్ము
రాగమో శోకమో
రమణీయ మోహమో !
మధురమ్ము మధురమ్ము
మధురమే హృదయమ్ము

(మారంగానిణమిరాటు)

మీరాబాయి

రాణా సందర్భంలో

గానం

మనసురమ్ము మానిని
వదనమ్ము సతితమ్ము
విసపు నవ్వుల సెగల
వెలిగినట్టి వదనమ్ము
గరళ సంకాశమ్ము
కామిని హృదయమ్ము
గుర్తించగా లేము
గాఢ పాతాళమ్ము
[illegible]
తరళ [illegible] కాంతిలా
కులుకు నడిచే చాటు
కుటిలంపు వర్తనల్
మహిళలను నమ్మగా
మహిలోన వలదంచు
ఎలు [illegible]
ఆ [illegible] ముల దిశ!

([illegible])

మీరా

([illegible])

వెలిగించబోకురా
వెన్నెలల కృష్ణా!
కనలి కరగిన దేహ
కన్నులే యమునరా!
భరియించ లేనురా
బహు [illegible]
ఎదలోన చిచ్చురా
ఎద గోకులా మెరా
[illegible]
చలియించె [illegible]

రాణా

కటకటా నీవింటను
కటిక నాటకమ్యారా
నమలి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]!

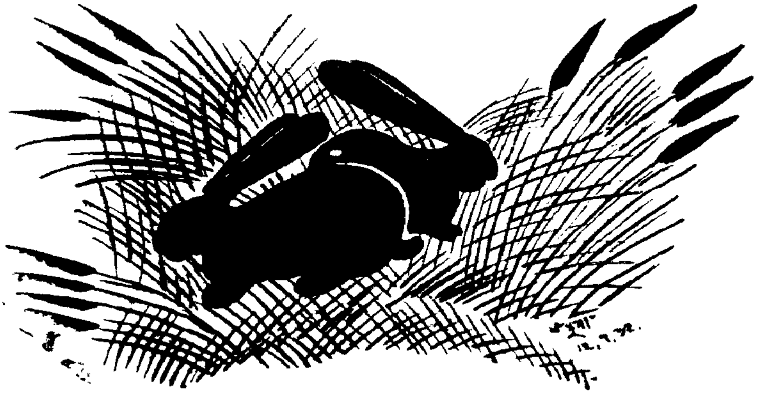

రాణా ప్రతాప సింహ చరిత్ర: మెప్పు పలుకు

శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రి

[illegible] లు, [illegible] సంపన్నులగు శ్రీ [illegible] శేఖర [illegible] గారు. [illegible], [illegible] చేసితిని. అందువలన రెండు ప్రయోజనములు: ౧. [illegible] మార్తాండుని కోర్కె తీర్చుట. ౨. [illegible] కవి-ప్రమాణాంధ్ర [illegible] – [illegible] నగుటచే [illegible] చేసికొనుట కొఱకు [illegible]. [illegible] నేను చేయవలసిన పని [illegible]. [illegible], అది [illegible]? అందుచే దీనిమీద [illegible] మెప్పు [illegible] తెలిపెద.

దీని గొప్పదనము ?

ఇది చరిత్ర [illegible] పద్యకావ్యము; [illegible]. చరిత్ర పద్యరూపమున వ్రాయుట [illegible] కష్టము [illegible]; ఇంక, నిర్వచనముగా వ్రాయుట కష్టము [illegible]; మరియు [illegible] నుడికారములతో [illegible] – [illegible] వ్రాయగలుగుట [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

చ. [illegible]; [illegible]
రల [illegible] వ్రాసి,
[illegible] X [illegible]
[illegible]; [illegible]! [illegible]!

ఇదిగో చరిత్ర [illegible], ఎన్నో చరిత్రలు [illegible]! [illegible] – [illegible] – [illegible]. [illegible] [illegible]. [illegible] పొందనేల, [illegible]. [illegible] చూపరము * [illegible] మనుగడ! [illegible] వ్రాయగలిగి [illegible] ఎవ్వరేని [illegible] మనుగడ!! భారత రామాయణములకంటె [illegible] మనుగడ !!!

[illegible]

---

* ఎన్నిక = కవి. * మాపరము = అదర్శము. X మనుగడ = చరిత్ర.

[illegible]

[illegible] పరిపు [illegible] త్రము.

[illegible]

[illegible] ప్రతాపసింహుండు! అనంగా [illegible] మన [illegible] ! [illegible] ! [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

పద్యకావ్యము,

"దేశభక్తి సంయుతంబు నీతిప్రబోధ
కము, సుభాషితము"

అయి, యుండవలె.

ఒకచో, ఇతివృత్తము? దేశభక్తి కలిగింపగల దేశ చరిత్ర! టాడ్ దొర చరిత్ర—ఇంగ్లీషులో వ్రాసిన రాజస్థాన గ్రంథములోని "కింకర రంగములతో తీర్చ ఉల్లేకరణ మాధుర్యములు చెంచుచరితల"లో కనిపట్టి, దివ్యగానాలహాలమును, సత్యన్యాయ సం పూరింపగ కన్నతైడి యా ప్రతాప చరితము." ఇది ఎంచుకొని, సఫలింపజేసెను.

"నీ వెల్లప్పుడు భూతకాలమునకే
నీ రూపనామక్రియల్
ధ్యానంబు చేసి తన్మయత్వమున
నన్నా వేశతత్వంబు; నీ
వే సత్యవతివి! నేనే నీ వంతో!
రూపింపగ నా కేల? నీ
ధ్యానందంబు ఘటించె నీ కృతి ప్రతాపా!
నిత్యలోక ప్రాప్తా!"

అని నిర్భరముగా ఉపసంహారమున చెప్పిన కవి శ్రీ మహారాణా ప్రతాపసింహ చరిత్రను ... సమానాంతరనవ కావ్య నిర్మాణావతరణకు "రుక్మిణీ" కృతిహాస్య! తెలుగువారలకు ఎల్లకి మేలిక లక్షల విలువ మరగాలమర్చిన రసిక లేని నగవేస్తు. అందు చేతనే,

"ఉత్తమ సతి వస్తువు! కథ
దాత్తము చిత్తూరు పుర! ప్రతాపుడంత ఘనో
దాత్తుడు! ... తము చెప్పిన!
దత్తుర పెట్టుగను తెలంగు నల్లబుద్ధేంద్రల్."

అని ఎంతో ధైర్యముతో చెప్పగలిగిన మన కవి సార్వభౌముడు! ఇందు చెప్పిన వానినిమించిన మేలుం గులు కలవు. కావుననే, "బుద్ధేంద్రులు" దీనిని మెచ్చినారు! మెచ్చుచున్నారు!! మెచ్చెదరు!!! నరే!

దీనిభావుక

ఎంతో చదివి ఎంతో నేర్చి గాని కూర్చిన యీ ప్రబంధ సౌందర్యము తెల్లువాడు. ఏమి నేర్చుకొనవు, కృతికర్త తానట్టి పాండిత్యమునకే తెలిసికొనవలెను గదా?

"... సంస్కృత నారసించిన మహా గ్రంథము
నం ...
చరితం బాంధ్రులు నిర్మించిన ... సాహిత్య
ప్రత్యయము ...
స్ఫురణంబు కమునాదర శిల్పము ... ద్రష్టలు
మున నేర్చెగ
త్రిదశరుసి ... 'ఆ ధీసత్కలల' ...
పరిష్కరించెదను."

ఈ కోరిక తీర్చ, ఆంధ్రులు కృతికర్తను పరిష్కరింప జేయుదురు గాక!

లెక్కలేని మనస్సే చక్కని ... మగరాణి న్నలతో నవ్వు. లెక్కయున్న యీ ... ... రస మెప్పింపదా? ఇప్పటికవచ్చిన ... తోడు చూపెదను,

మఱికొన్ని మచ్చులు

రాజపుత్రుల శౌర్యము గురించి ప్రసిద్ధము. పురు షులు యుద్ధములో శ్రీలుకూడ పురుషులకు కీడిపోయెడు వారుకారు. పుత్రుడను ఒక ఏడ్ల పెండ్లికొడుకు వైరి వీరులతో పోరవలెనని వచ్చినపుడు, వాని తల్లి కోడలితోవచ్చి, ఘోరముగా పోరె! ఇక, కోడ లేమిచేసినది?

“ ముగ్ధమోహను వాణీము త్రెంపు నాసికం !
ఛిద్రంపుఁ జెక్కిళ్ళయందు మలుఁగుఁ
గాటుక చుక్కయుఁ ! గార్కొఁబారాణిఁయు !
బసపువన్నియ పెండ్లి వస్త్రములను
సకలకల్యాణ భూషణాలతోఁ దను
ప్రాణంబు దాఁడిగి హస్తమున ఖడ్గ
మలరఁ బ్రాణేశ్వరుసరండ పలుచుచు సత్య
నగరపు వీథుల నట్టు నటించె రిపుల,
చిన్నముద్దు సిరంగస్తు కౌడలిపచ్చ!
మరణశాపము వెల్చబడినగుచుఁ జూఁచె !
నాశ్వనిలవ బ్రహ్మాస్త్రమగుచుఁ గాఁదె ”
నను రణ మునస్త్రి నా పుత్త్రియుఁ గుఁడెఁతి.
సూర్యుఁడు-నవ్వె-తల్లియు ద్వన్ద్వుఁబోరి
విస్ఫురిత రక్తపుల పరంపర్యులాడి
సతి సహగామిని లక్ష్మీ సౌకులల నొగిగి
నమసి రఘయ సైన్యములు బాష్పములు విడుచ. ”
ఇట్టిది కావలయుఁగదా దేశభక్తి !

కురుక్షేత్ర సార్వభౌములలో దొడ్డవాఁడని పేరొందిన
రాను తొలుతపట్టిన పాముపగంబట్టి చిత్తూరు
నగరము పాడుపడి, కొడయినది. అపుడు.

“ మహిత చిత్తూరునగర సామ్రాజ్యభవ్య
నాటకొత్సవంబుదరము నీ నాఁటికంటె !
కన్నకట్టిన పెద్ద ప్రాల సంగతియు నాఁడె
వనఁగ ధ్వని తేపుముం కమంగమాలు ! ”

నలుంబాకొల్లు సింహుఁడు మొదలను రాజపుత్ర
వీరులు ప్రతాపసింహునకు తోడ్పడుట వింతకాదు,
బోయవాన భీమచాంఁదు శ్రీరామునకు గుహునివలె—
కాదు; అంతకంటె ఎన్నో రెట్లు హెచ్చుగా—భక్తి
చూపి, ఆ దేశభక్త శిరోమణికి తోడ్పడె. అతఁడు
ప్రతాపునితో ఏమనెనో కనుఁడు !

“ ప్రతాప సింహ రాజోత్తమ ! నా సంస్తుతమగును
రాణువా స్పష్టమదండగా సంతరించు ! ”

మేలో ! భీమచాంద్రా ! మేల్ !! నీ సాయ్యంపు
తియ్యఁదనంపు సొంపు విలువ కట్టగానిది ! నీవు ప్ర
తాపుని “ రెండవ దేవుఁడుగా కీర్తించుచు. ” సంకేతి
లో. ఆంగ్లేయ సంగతిని. తుదకు, అట్టివి కీర్తనల
గుణ్య యాక్కించి, అతఁడు నన్ను తన అరణ్యాన చేరిచి
నాయనంతటికి మన్ననగొంటిని ! నిక్కముగా నీవు
ధన్యుఁడవు !

ప్రతాపుని ఆర్యాత్త విజయమునకు అసలు ధర్మపరా
యణత్వమే ముఖ్యకారణము ! అతని ధర్మ ప్రబోధ
వాక్యాదో కనుంగొనుఁడు !

“ పరిపాలకత్యాగభూతి ధర్మంబు పాలుదు !
నవజయంబుల వరి త్యాగ కత్తిశ యుబ్బుఁ !
మ్లేచ్ఛ కోమటిలు గంటు ద్విరంబు గారు లేదు !
ధర్మ నిర్వహణంబు కర్తవ్యమె మనకు !
పవిత్రగం బాక్కుడైనఁ జంపంగ రాదు !
మాతృనియో తప్పియో చెట్టు పలుకరాదు !
కేలనొక నష్ట పోయినను గెల్లరాదు...

భరతఖండంబు కంపముపట్టి సామాజమునిఁగి
క్రందిక క్రుంగిపోవుఁగాక ! యవనులతోడి సాంధవ
[illegible]
[illegible] !

[illegible] !
హరహర ప్రాలి మారణమొందుఁగా నింపు !
కలుగ రెండును మధ్య మార్గంబు నాకు.

“ అమరోద్యానముఁ బోలె నెట్టిద సను
ప్రగానందముఁగ జెంచి లో
కముఁ గల్యాణపు మండపంబయి వె
లుంగంజేయు స్వాతంత్ర్య ధ

గ్ర మహాదేవత మున్నెఁగిల్చిన సహ
స్రం బందునన్; రక్త హ
స్తములన్ లేపినలేదు; లేక దేబహా
త్రన్ రక్త హస్తంబులన్.
'దేశ భక్తాగ్ర గణ్యుఁడౌ ధీరు బ్రతుకు
వేయు నేండ్లైన క్షీణమైన వెలితియున్న!
కాలగర్భంబునందు రాఁగల యుగముల
వఱకు నిక్కి దివ్యజ్యోతియై వెలుంగు."
రాజపుత్రుల పోరిచొరవ మాడఁదగినదె!

"సునిశాత స్థిరధీర విక్రమయుతుల్ చోండావ్ర
తుల్ వారి ప్ర
కృష్ణ రాథోడులు బాహుశక్తి యలరంగాగా
"మహారాణా" యంచా
నని నిప్పుల్ దిసకోడి పుంజులటు లుద్వృత్తిన్
శతఘ్నీ చయం
బును బ్రయ్యల్ పడ, ఘోద సాగిరి గదా భూరిప్ర
ఘాతంబులన్."
ఇందలి! ఉపమ ప్రాంతకారి యింగ్లీషు చదువు
పైరుపంట!

ఇఁక, "పంచమంగళ గజరాజు" మీఁది "పట్టు బంగారు జిలుగుటంబారి"లోని మానసింహుఁడును, సలీము కంటఁబడఁగానే,

"తెలిసి తీవ్రక్రోధా శోణ దృగ్యుగంబుఁ
బఱపి, యశ్వము గోళ్ళలఁ బైఁ గదించి,
యుగ్రసింహంబు వేదండ మునుగను నల్లు
బల్లెమెత్తి ప్రతాపుఁడన్వారిఁ బొడిచె."

అతని గుఱ్ఱము—చైతకము—తన ముందటి కాళ్ళు రెంటిను చివ్వున ఎత్తి, ఆయేనుఁగు దంతములపై నిలిపె. అంత, ఆ గజము బెదరి, వెనుకకు పరువెత్తె, అందుచే వారికి గండము గడచిపోయె, కాని, మావటు లిద్దఱు మడిసిరి. అప్పుడేమి జరిగినదనుకొందురు?

"కనులున్న భాగ్యమీతని యమానుష శౌర్య
రేఖఁగంటి మిటంచు రెండుపక్ష
ముల భటులునుమాని నిలిచి; రబ్బా రహిం
మాను నిర్వ్యాజ విస్మయమును గదురఁ
"పదునాల్గు భువనముల్ వెదకిన రాజ
పుత్రకులట్టి విక్రమ రాసులుండి!
రట్టి పూజ్యుఁబట్టి హింసించు మా మొగల్
జాతులు పరమ దుర్జాతులగుతఁ!
దనువునను జీవముండెడు దాఁక, వారి
చరణ సేవ చేయుదుఁగాని! మఱచి తప్పి
నైనను, నికుముంటె యపకార మాచరింప"
నని, ప్రతిన చేసి, తన ఖడ్గమువనిఁ బైక."

కులమేమైన నేమి? గుణము కావలె! ఎంచితిరా అబ్దుర్రహీమ్ ఖాని సుగుణసంపద? ఇది పిదప మఱింత తేటపడును!

అక్బరుతో చేరిన తన తమ్ముఁడు సూక్తసింహుఁడు రణరంగమున పరాస్తుఁడై మెలఁగి, తనదగ్గఱకేతెంచి,

"ధర, సాహసమ్ము శౌర్యబాలమును "స్వాతం
త్ర్యంబు" దానొక్కఁడై
పరఁగెన్; నేఁడు భవత్పరిగ్రహ మహాభాగ్యం
బునం జేసి, స
ర్వరసాధిష్ఠిత రూఢి నొప్పుచుఁ బరబ్రహ్మ ప్రభా
వ ప్రభన్
వఱలన్ జొచ్చెను; దివ్యమూర్తి! ప్రతాపా!
విశ్వాలోకార్చితా!"
అని తన్ను నుతించెను.

"అకట! నావంటి పాపాత్మునకుఁ బవిత్ర
మైన మేవాడఁ జోటుండదని యెఱుఁగుదుఁ
గాని నీదు విశ్వ విశాలమైన హృదయ

క్రోధ దేవత

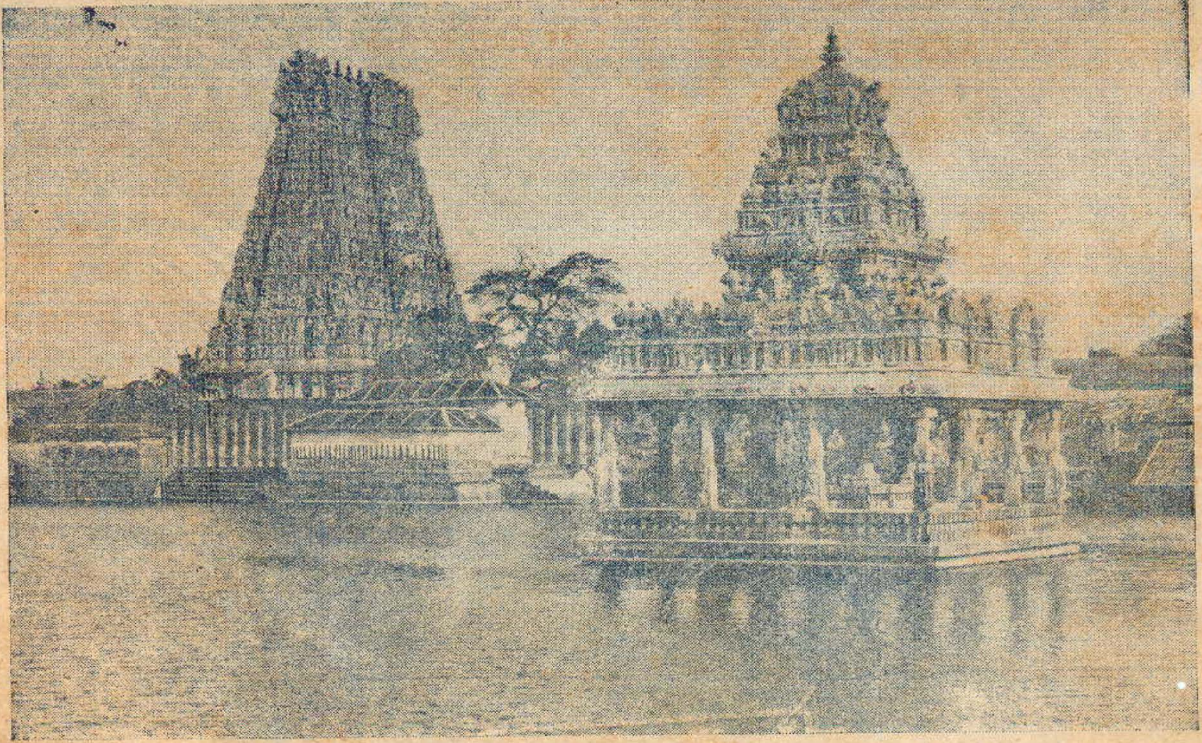

శుచీంద్ర దేవాలయము.

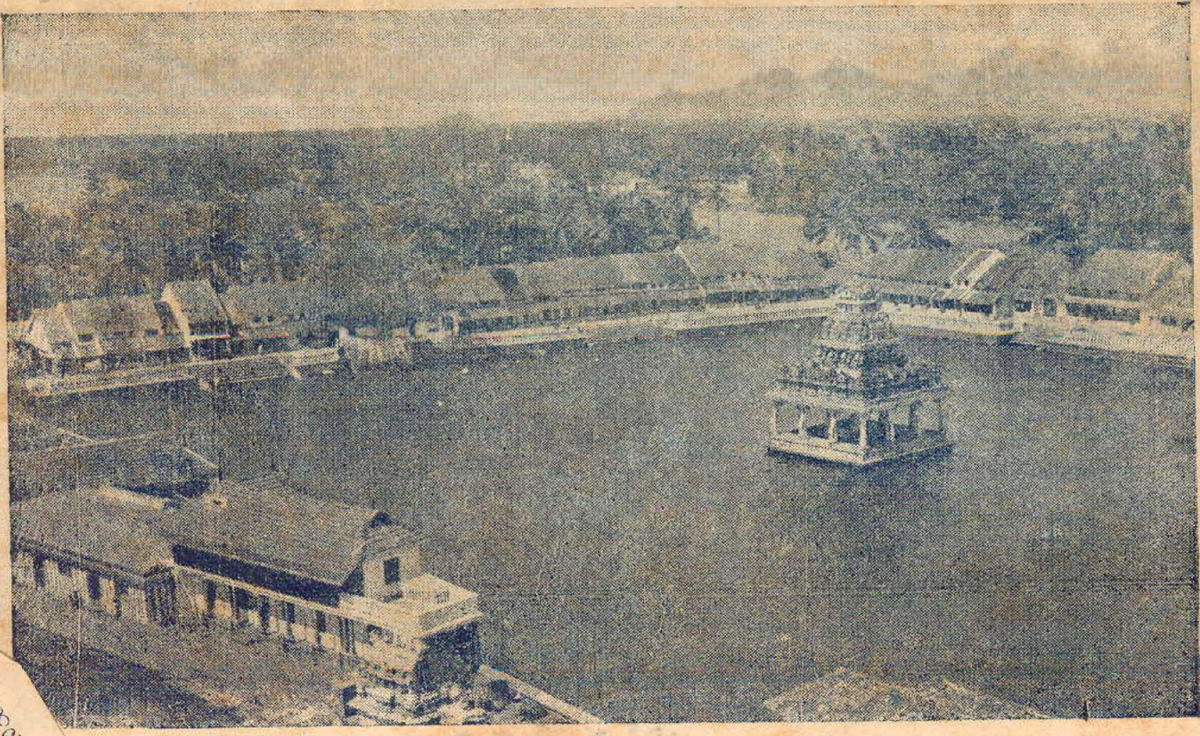

పుష్కరిణి : శుచీంద్రము.

సీమఁదావుండుననియు వచ్చితి క్షమింపు."

అని వేఁడుకొన్న, ప్రతాపుఁడు రమ్మని, వానిని అక్కున చేర్చి మన్నించెను. ఆ మహారాజెంత శౌర్య నిధియో అంత దయాహృదయుఁడు!

అక్బరు రాజపుత్రులకు తినుటకు పండ్లుకూడ దొరకనీయరాదని శైలవారాసీమలోని ఫలవృక్షములు కొట్టింప, మొలుగడ్డి రొట్టెలు తిని-పోర నిశ్చయించి, కార్యసాధకుఁడుగాన కడగండ్లు లెక్కింపక

"ఫలవృక్షంబులఁ గూల్చినంతటనె యుద్ధంబంత
యుక్ క్రీలుచుక్
దలపై వ్రాలునటంచుఁ గుంది తమ చెంతంజేరి
దాసోహముక్
పలుకుల్ పల్కెదమంచు నెంచి రహితుల్ !
పంచాంగముల్ చించిచు
క్కలుతేనంచు తలంచు మీలుఁడోల నోళ్ల్ గానె
యీ కార్యముల్ !"

అని వక్కాణించిన ప్రతాపుని ధీరత్వము చాపలమును! వలయునెడ అవలంబినీయాము!!

ఇఁక, ప్రతాపుని ప్రాణేశ్వరి పాతేశ్వరీ దేవి వానిని మించిన ధీర! ఆమె తన చిన్న కుమార్తెకుఁ గలిగిన యిక్కట్టువలన తన పతి మనోదౌర్బల్యము చూపుటగుర్తించి, అది మాన్పనెంచి, అతనికి రణోత్సాహ మొదవించుచు, తుదకు,

"మన కుటుంబములో జనించిన కడపటి
నిసువు గళమునఁ గొనయూపి రెసఁగియుండ
శైవసముఁడ! నీవిడిన స్వాతంత్ర్య సమర
మజ పుంరాదు తెరిచ్చిన నాఁగరాదు."

అని దిట్టతన మట్టిపడునట్లు గట్టిగాఁ జెప్పి; వానితో వానిచింత పటాపంచలయ్యె.

వెంటనే అతనికి,

"ఆండఁబాయక నీ వుండుననంతదాఁక
వనిత! కోటానుకోటులా పదలువచ్చి,
తలఁబడిన వంగుళించు ప్రతాప విభుఁడు
దారి తప్పనె స్వాతంత్ర్య ధర్మనిరతి."

అనిమాటు చెప్ప నట్లోనర్చిన తన యొప్పటినిబ్బరము వచ్చె.

మనో దౌర్బల్యము కలిగినపుడు ప్రతాపుఁడు వ్రాసి పంపఁ బిల్లుఁడు కొనిపోయిన—

"అక్బరు నృపాలకా! స్వస్తి! యవధరింపు!
మెడ తెఱపిలేని యుద్ధంబు లెసఁగె; రుజకుఁ
దనువు పాల్పడె! విశ్రాంతిఁ గోనఁదలంతు;
నోడఁబడుదు వేని యార్నెలల్ గడువుచాలు:
వైరివయ్యు సుద్భావంబు గలవు;
సన్నెఱుఁగుదు! వెఱుఁగుదు నైతికమ్ము!
హితము యోజించి, నీమతంబెట్లొ తెలుపు!
తప్పక పాలింగనస్తు ప్రతాపసింగ్."

అనుకమ్మ, అదిచూచి-కొండయెక్కిన అక్బరుచే పెద్ద ప్రహసన మాడించినది. అతఁడు,

"ప్రతాపసింహ కరలిఖితలేఖ యిదికాదు!
కాదు! కాదు!"

అని తెగువచేసి చెప్పిన పృథ్వీరాజు చేతి కీలుబొమ్మయై, ఆడె! ఆ రాజపుత్రునకు, నేఁటి భారతీయులందఱును నిత్యము పారాయణ మొనర్పఁదగు లేఖ ప్రతాపునకు వ్రాసిన అబ్దూరహిమాను—అక్బరు ప్రధాన మంత్రి—పూర్తిగా త్రోద్పడె! మఱేమన్నది? పరాక్రమ గిట్టుమని వెంటనే తిరిగిపోయినది! ఆ లేఖలోని పద్యము లమూల్యములు! అందుకొన్ని మచ్చులు:

"...ద్రవ్యములును,...మహా భవనములును,... సార్వభౌమ పదవి...సైన్యములును

గాలవాహినిలోఁబడి కడలిఁగలియుఁ,
చేదవడి మెండుదేలియుఁ బెంపుసెడని
కర్మవీరుని స్వాతంత్ర్య ధర్మరతుని
యశ మొకండె శాశ్వత జ్యోతియై వెలుంగు.
విరిసి బ్రహ్మాండ భాండంబు వ్రీలలేక,
భువనమేకార్ణవంబయి మునుఁగలేదు!
స్థైర్య హేమాద్రిరాణా ప్రతాపదేవుఁ
డాయుమానసుల్ విశ్రాంతి గోరనేల!
నీయశో గానమునఁ జిక్కి నిఖిలజగము
చొక్కె; నానందమందిరి సుఖలుకూడ,
సత్క్రియాత్మ్యంబు! క్షణము విశ్రాంతివలదు!
తండ్రి! మోయింపు విడక స్వాతంత్ర్యశౌరి!”

అను మేటిపాడిమాటలు గాటంపుటమ్ములంపుఁ గోటలై, ప్రతాపునిక ఎప్పటి మనోబలము సమకూర్చె; దానితో తక్కిన వీరులకొదవిన మహోత్సాహమునకు మేర లేకపోయె, వెంటనే ప్రతాపుఁడు,

“[illegible] నేఁగోరను శ్రాంతి [illegible] గోర.”

అని పృథ్వీరాజునకును, అబ్బారహిమానునకును తెలిపె. ఆ వార్త వారు త్వరగా అక్బరుతో చెప్ప ఆతఁడు మండిపడి, తన దండును ప్రతాపునిపైకి పంపె. మరల యుద్ధమారంభమై, ఎడతెగక ఘోరముగా సాగుచుండెను, అప్పుడు, తన అనుచరుల [illegible] కడగండ్లు కన్నులారఁ గాంచి, అందుచేతఁ దనగుండె కరఁగి చెలువుకొనఁగా, ఒకనాఁడు ప్రతాపుఁడు—

“గాళ్ళనిండ సుడ్డ కడుపునిండఁగఁ దిండి,
కంటినిండ నిద్ర గానకెపుడు
బిచ్చగాండ్రకన్న హీనులమై యుంటి
మింక నెంతకాల మిట్లుగడచు!
“తతితో నక్బరు సార్వభౌముఁడుఁ నితాంత ప్రాభవోపేతుఁడై
ధరణీచక్రము నేలువేళను దరిద్రత్వంబు దిక్కై దియు
ర్వారఁదాఁ నుండఁగఁ జోటు గానక మహారాణా ప్రతాపావనీ
శ్వరు సంసారము నాశ్రయించినది; యీ పాపంబు నేమందునో!”

అనుచు పలుతెఱంగుల వగచి, ఎంత శౌర్యము చూపినను మొగలు సైన్యముల గెల్చుట దుర్లభమని తలపోసి, పంజాబునకో పర్షియాకో వెళ్లి-స్వతంత్ర రాజ్యము నెలకొల్ప నిశ్చయించుకొని, ఎంతో చింతించుచు అనుచరులతో బయలుదేఱె. కాని, తానొకటి తలంప దైవమొండు తలంచునను నట్లు, మేవాడ పూర్వ మంత్రి, భామాసాహి-అను వృద్ధబ్రాహ్మణుండు ప్రతాపునే వెదకుచు వచ్చువాఁడు వాని కెదురై, అప్పటి దుస్థితి తెలిసికొని,

“ఆకట! నా మేనఁ గొన యూపిరాడుచుండఁ
బరమపుణ్య స్వరూప మేవాడలక్ష్మి
[illegible]
చెడిన నోర్తునే: విధి వ్రాలు తుడుతుఁగాక!”
అని ప్రతినపట్టి, హితము బోధించి,
“పరమప్రీతిని దేశమాతృపద సేవాభాగ్యముల్ గోరినా
[illegible]
[illegible]
క్కియు సాధించి మాపూర్వ వైభవమున్ నిల్పు రాజోత్తమా!”

అని ప్రతాపుని దీవించి, రాజపుత్రుల వెనుకకు మరలించి, తన ధనము భీమచాంద గూడెమునకు చేర్పించె! విధిచేయువులు వింతలుగదా!

మఱేమి కావలె? డబ్బు లోటు తీఱినది. ఈ వార్త వ్యాపింప-నలుదెసలనుండి రాజపుత్ర సైన్యము లుప్పొంగుచువచ్చి, ప్రతాపుని చేరినవి. తుద పోరు మొదలిడినది. అప్పటికి తురకలకు లోఁబడిన దుర్గములెల్ల మరల రాజపుత్ర వీరులచేతఁ జిక్కినవి. చావు కబురు చల్లఁగా చేరేనన్నట్లు అపజయవు వార్త అక్బరు చెవినబడినది; అతని అడియాసఅరఁటిచెట్టు పెళ్ళున కూలినది. మానసింహుఁడు పెద్ద బింకములాడియు, అతని వగపు తొలగింపలేకపోయె. పాపము!

“కూళపాలుండు నా కొంపఁగూల్చె నకట!”

అని నేడు పెక్కురవలె నాఁడు ఢిల్లీశ్వరుఁడగు అక్బరుకూడ గోడుగోడున గోలపెట్టె! ఎవరుగాని తమ తప్పు తాముగుర్తింపరు గదా! అపుడు, అతుల [illegible] శిరోమణి, అబ్దురహిమాను—సజ్జనాభిమాని—సజ్జనసింహు ప్రతాపసింహు వేనోళ్ళ కొనియాడి,

“ఆ ప్రతిష్ఠకై కష్టములు [illegible]
నపుడె, యాత్మావలోకనం బయ్యె నాకు;
వని ముగిసి ఢిల్లిఁజేరి నే వరసిచూడ
నాత్మ యతనికై నీకు దేహంబు దక్కె.
అకటా! నీవలె ధర్మముల్ దెలిసి రాజ్యంబేలఁగా
లేఁడో! మా
[illegible] ధర్మ [illegible] శ్రీ
[illegible] లేఁడో! పా
యా [illegible] ధర్మపద్ధతి [illegible] నిల్వఁగా
లేఁడో! యెం
దును నాతండు స్వతంత్రుఁడై నిలుచఁగాఁ డో యా
పతిఁగోరెదఁ.
శ్రీరామ భర్గ సాక్షాత్కరించినట్టు
లా ప్రతాపుఁడు కనుపించునపుడు నీదు
సేవకుఁడ నేనె నీ సేవ చేయఁగలనొ!
యవలఁ దొలఁగుదునో తెలియంగరాదు.
నీదు నేమంబునెరపి, నిక్కద్రయశము
గాంచి, నీయెడ గౌరవమెంచి నీదు
ప్రభుతకే వేళ మే లెంచి పలుకునాదు
ప్రార్థనముఁ ద్రోసి పుచ్చకుము ...”

అని తనడెందము విప్పిచెప్ప, మానసింహుఁడు తప్ప తక్కినవారెల్ల రతని మాటలకు హర్షించిరి. అంతట, అక్బరిఁక లాభములేదనుకొని, తన సైన్యముల మేవాడనుండి మరల్ప నాజ్ఞాపించె; దానితో పోరుముగిసె.

రాజపుత్రులు స్వాతంత్ర్యోత్సవము మహోత్సాహముతో సాగించిరి. రాణా ప్రతాపసింహుని యథావిధిగా పట్టాభిషిక్తుని గావించిరి. ఆతఁడు పూజ్యుల నందఱను పూజించి, వారిచే దీవనలందె; అందు, [illegible] విదుషీమణుల [illegible] ఊడదు లడచి క్రొందవిరుల నలవరింప నిప్పు,బోలు మాధవుఁడు జన్మించుఁగాత! దస్యు గజరాజసింహా! ప్రతాపసింహా!”

అనిరోగ, కాని, ఆ రోజుల [illegible] నిక్కి, [illegible]! [illegible] అప్పటి [illegible] ధర్మపద్ధతి [illegible] దానిని నిర్మూలింపఁ బ్రయత్నించు వారినుడు ఎట్లు? రాజనీతినిబట్టి తాము నడచినట్లు తెలుపుగదా? రాజనీతి ధర్మయుక్తగదా ఎప్పటికిని గొప్పది కానేరదు. కావున, ఈ విషయమును ఇప్పటికేని వారు దూరదర్శిత్వముచూపి, ప్రతాపుఁడు త్రొక్కినదారినే త్రొక్కుటమేలు! లేదా, మిన్నకుండుట మేలు!!

మేలుకోరిక

మన "సుకవి రాజశేఖర రాజశేఖర కవి" గారు శ్రీ రాజశేఖర కరుణాకటాక్ష వీక్షణామృత జలముచే చిరాయురారోగ్యైశ్వర్యములు వాంచి, ఉత్తమ కావ్యములు పెక్కులు రచించి, తోడివారికి స్వధర్మము బోధించివారి నలరించి, వారి ధర్మపరత్వముచే దేశము స్వతంత్రమై, సమస్త సంపదలతో తులఁదూఁగు నట్లొనరింతురు గాక !

కొలికపూస

తే. తాను తన దారగానోపి, తనరు—*ఎనియై
నిక్కువపు పెన్నిగాఁదగి, నెగడఁగలుగు;
అట్టిఁడౌ రాజశేఖరుఁడెట్టొ—†బంటు
తనపుఁజవికి తాఁజిగిచేర్చె-తనుపురకతన !

తే. ఇట్లు రాజశేఖర కవి ఎలమిఁగోరి,
చేర్చు సాటిలేని ప్రతాపసింహ చరిత
కొంచి, ఈ మెప్పు పలుకను కానుక యిడు
జట్టుకొఁడయి, మా. రామచంద్ర శాస్త్రి.

---

* ఎని=కవి. † బంటు తనపుఁజవి—వీరరసము.

ఆద్యంతాలు

'శ్రీ సదాశివ'

"Women prefer cavemen" అనే ఇంగ్లీషు వ్యాసం ఒకటి వెనక ఎప్పుడో చదివా. స్త్రీలకు మోటుమనుజుల మీద మోజెక్కువ, అని ఆ వ్యాససారాంశం. అప్పట్లో ఆ వ్యాసంలోని సంగతులు నమ్మలేకపోయాను కాని, తర్వాత తర్వాత గ్రహించా, పురుషుడు మృదువుగావున్నా మెత్తబడకూడదనీ, మెత్తబడ్డా కొరకబడ కూడదనీ. ఇత్యాదయః.

అంతేకాదు, ప్రేమ బాగా కలసినచోట, మగవాడు తను ఎల్లా అలంకరించుకుని, ఎల్లా నడుచుకుంటే సంతోషిస్తాడో తెలుసుకుని, స్త్రీ తను నడుచుకోవడమే కాకుండా, తనకు తన ప్రియుడు ఎల్లావుంటే బాగుంటుందని అనుకుంటాడో, ఆ విధానంకూడా అప్పుడప్పుడు ఎరుకపరచవచ్చుననీ, అట్టి ఎరుకపరచడాలు అన్యాపదేశాలుగా ఉండవచ్చుననీ, అల్లాంటి ఎరుకలు సరిగా గ్రహించగలిగితే స్త్రీకి సొగసువంతమయిన, కొంచెం కాఠిన్యం, మోటుదనంగాక, కొంటెతనం కూడావున్న, పట్టుదలగల, పట్టినపట్టు నెరవేర్చుకోగల, ప్రియుడే కావాలన్న విషయం అర్థమయి తీరుతుంది. అంతేగాక, మగనివద్ద పురుష లక్షణాలు బాగా కోరుతుందిగాని, స్త్రీలక్షణాన్ని భరించలేదు స్త్రీ. మగవాడుకూడా తన స్త్రీకి, తను ఎల్లావుంటే బాగుంటుందో అన్న విషయం గ్రహించగల్గి, ఏడిశావులే అని త్రోసి పారెయ్యకుండావుంటే, సంతోషించి ఎక్కువ ఆనందాన్నిస్తుంది స్త్రీ. ఈ విషయం ప్రేమికులయిన ప్రియులకు అనుభవైక వేద్యమే.

ఒకరోజున ఏదో సందర్భంలో 'చుట్టయినా కాల్చడంచేతగాని మీకు యీ సంగతులన్నీ ఎల్లా తెలుస్తాయి' అంది మా రాణీగారు.

'ఏం, రాణీగారికి నాచేత చుట్ట కాల్పించాలని వుందా?'

'కాలుస్తేనేం?'

'తప్పని నేనన్నానా?'

'కాకపోతే యెందుకు కాల్చరు?'

'చుట్ట గనక!'

'అంటే?'

'మీ నాన్నగారిలాగా, మీ అన్నయ్యలలాగా చుట్టకాల్చడం ఖర్మం యేం! రాణీగారి సెలవయితే సిగరెట్టు కాలుస్తా.'

మహా కాల్చేవారిలాగే—అంది.

ఈ సంభాషణబట్టి మా దొరసానిగారికి, చుట్ట కాల్చడంకూడా పురుష లక్షణ

మే ననే నమ్మకం ఉండి ఉండాలని గ్రహించ గల్గిన నాకు, 'పదపడి ధూమపానమున ప్రాప్త ములే పదమూడు చేటులుగ' అనే మన పురాతన తెలుగుపద్యమూ 'One gets a lot of experience in first cigratte' అనే యింగ్లీషు నిర్వచనమూ స్ఫురణకురాగా, చిన్న తమాషా చేయాలనే బుద్ధిపుట్టి, బజారునుంచి వచ్చేటప్పుడు, మంచిరకం, ఖరీదయినవి, ఏవని ప్రశ్నించి తెలుసుకుని, పెట్టె ఒక్కంటికి పది అణాలిచ్చి యాషెస్ ఆఫ్ రోజెస్ **Ashes of Roses** సిగరెట్ల పెట్టె ఒకటి తీసుకునివచ్చాను. నాటి రాత్రి భోజనాలయ్యాక, కబుర్లు చెపుతూ గదిలో కొచ్చింది మా ఆవిడ. తమలపాకులు నములుతూ సరసాలాడుతూ. నాకో చిన్న సరదాపుట్టింది, నువ్వు చెల్లించాలన్నా.

'ఏమిటది ?'

'ఈవేళ మన యింటి ముందరనుంచి ఒక దొరసాని వెళ్లింది జ్ఞాపకముందా ?'

'దొరసాన్లు కావాలా ! మా దొరగారికి?'

'అవసరమయిన వేషాలన్నీ నువ్వు వేస్తూనే ఉన్నావుగా ! నా సరదాకి.'

'అయితే యీవేళ పుట్టుకొచ్చిన ఆ క్రొత్త కోరిక యేమిటో చెప్పరాదా ?'

'ఎంతపోగ్గా సిగరెట్టు కాలుస్తూ వెళ్లిందో గమనించావా ?'

'కొంపతీసి నన్నూ కాల్చమంటారా ?'

'ఏం, కాలుస్తే ?'

'ఇదోటికూడానా ! నా బతుక్కి, ఎవరయినా వింటే నవ్విపోతారు.'

'నవ్విన వాళ్ల పళ్లే బైటపడతాయిగాని, ఇంతకీ నీ కొల్చిన లోటేమిటో చెపుమా ?'

'నలుగురికంటాబడితే నగుపాటుగాదూ?'

'ఒకళ్లకు భయపడి మన సరదాలు మానుకోమని యెవరన్నారంటా, ఏదో సరదాగా నీతోబాటు నేనూ, నాతోబాటు నువ్వూ, కాలుస్తూ వుందాం. నాకూ కాల్చాలని చాలా కాలంనుంచి వుంది కూడాను.'

'బాగానే వున్నాయి సరదాలు !'

'సరదాలు తీర్చే సరసురాలవు దొరికినప్పుడు నాకేం కొదవ ! ఇంతట్లోకీ మనకొచ్చిన లోటేంలేదు, యేదో యీ నాలుగు గోడల మధ్యా కాలుస్తూవుందాం అప్పుడప్పుడు, మంచి ఖరీదయినవీ, సువాసనగలవీ, అణా అణా యిచ్చి తీసుకొచ్చాను, మన సరదా కోసం, యిదుగోచూడు'

అంటూ జేబులోవున్న సిగరెట్లపెట్టె తీశాను, ఆశ్చర్యపోతూ వాటినిజూచి, వాసనా అదీ బాగానేఉంది మంచివిలాగేవున్నాయంది. చాలా మంచివి, చెడ్డవి తేవలసినంత ఖర్మం యేం వచ్చిందట ! మనం సర

బాగా కాల్చాలనుకుంటున్నప్పుడు ? యీ పది సిగిరెట్లు పదణాలు తెలుసా ? అందుకో అగ్గి పెట్టె అందుకో! ' అంటూ ఒక సిగరెట్టు తీసి నోట పెట్టి. పుల్ల గీసింది, అంటించా.

నేను సిగరెట్టు నోట్లో పెట్టుకోవడం, అంటించడం, అన్నీ చూచి చకితురాలయి "అమ్మ దొంగా! మీరు చాటనవును ఎప్పుడో కాలుస్తూన్నా! రంది. కానీ, త్వరగా, తప్పదు, అంటూ ఒక సిగరెట్టు తీసి, మా దొరసానిగారి నోట్లో పెట్టి అగ్గిపుల్ల గీసి అంటించా సందేహిస్తూ. కొంచెం పీల్చింది. 'మరేం ఫరవాలేదు బాగా పీల్చు' అని హెచ్చరిక చేస్తూ, నేను జాగ్రత్తగా పీల్చి, పొగ మింగకుండా వదలడం ఆరంభించా. పాపం మా దొరసానిగారికి నేను చేస్తూన్న తమాషా అర్థంకాక, ధైర్యంగా రెండు గుక్కలు పీల్చి మ్రింగింది. చూడండింక, నా రాజా! దానిమజా !! ఒకటే తిప్పు, దగ్గూ, అన్నీను! పాపం తిన్న నాలుగు మెతుకులూ కక్కేసిందాకా వదలలేదా తిప్పు. ఛీ, పాడు బుద్ధులూ మీరూను, నేటివ సిగరెట్టు యెంత పనిచేసిం దంటూ విసిరికొట్టింది. స్పష్టంగా చెప్పాలో నాసికి తల కెక్కింది.

ఈ కొట్టడం, గడబిడా, వినబడించేమో బయటకు, ఏమి ! ఏమి ! అంటూ కేక వేశారు మా అత్తగారు. ఏమీ లేదండీ ! మంచినీళ్లు త్రాగుతూంటే పొలమారినట్టుంది. అన్నం కూడా వెళ్లిపోయింది! పాపం! అన్నాను. 'ఎవళ్లేం తిట్టుకుంటున్నారో! ఎవళ్ల కళ్లు పడ్డాయో !! ' అన్నారావిడ. కిమన్నాస్తి మాట్లాడలేదు మా రాణీగారు.

'నిష్కారణంగా ఈ సిగరెట్లన్నీ యిల్లాగే వుండిపోయాయి, అప్పుడప్పుడు కాలుస్తూ వుండనా ? అన్నారు. ' మర్నాడు మధ్యాహ్నం.

మీకు పుణ్యముంటుంది వద్దు బాబూ, వద్దంది.

ఏం ? అల్లా అంటావు, మీ నాన్నగారూ అన్నయ్యలూ, అంతా చేస్తూన్న పనేగా !

'మీకో నమస్కారం, అవి మీరే తీస్కో, నాకూ వద్దు !! బాగా బుద్ధిచెప్పారు ! ! యేదో మాట వరసకన్నందుకు. '

అంటూ, ఆ మిగిలిన సిగరెట్లన్నీ తీసుకుని వీధిలోకి విసరివేసింది ' ఆ ఆ! అంటూన్నాను. దాంతో నా, మా దొరసానిదీ మా సిగరెట్టు ప్రాక్టీసుకి అదే ఆరంభం, అదే అంతమూ కూడా అయింది !

సాహిత్య సమాచారములు

* సాహితీ సమితి వారి గుంటూరు గోష్ఠి

శ్రావణమాసములో గుంటూరు హిందూ కళాశాలా భవనములో సాహితీ సమితివారి గోష్ఠి మహా వైభవముగా జరిగింది. సమితి సభ్యుడు, కళాశాలాధ్యక్షుడు శ్రీ వల్లభజోస్యుల సుబ్బారావుగారు సభాధ్యక్షత వహించి ప్రారంభోపన్యాసములో ఉపమాలంకారమునుగురించి వివరించారు. వంగల వెంకటరామ శాస్త్రిగారు 'ఋగ్వేద భాష్య భూమిక,' మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారు 'సాహిత్యములో వెంచిలి,' పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు 'సాహితీ చార్వాకము,' శివశంకర శాస్త్రిగారు 'నారాయణతీర్థులు,' పిల్లలమఱ్ఱి హనుమంతరావుగారు 'సాహిత్యములో ప్రచార ప్రభావములు,' [illegible] గారు 'సాహిత్యములో చంద్రుడు,' జమ్ములమడక మాధవరామ శర్మగారు 'ప్రత్యభిజ్ఞ,' నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు 'సూక్ష్మ కవిత్వము', తిరుమలగంటి సీతారామ భట్టాచార్యులుగారు 'సాహిత్యములో భావవస్తురచనలు' అనే వ్యాసములు చదివినారు. నోరి నరసింహ శాస్త్రిగారు 'దేవీ భాగవత భాగము', కొమరవోలు నాగభూషణరావుగారు 'శంఖారావము', గట్టి నరసింహశాస్త్రిగారు, 'పదాంకమాతము'. వంగల సుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు 'కాళీయమర్దనము', పెనుమర్తి కామేశ్వరరావు, పెద్దిభట్ల రామచంద్రరావుగార్లు పద్యాలు పఠించినారు. కొమరగిరి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు 'పూర్వాపరాలు' అనేకథ వినిపించారు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు సమితి ప్రశస్తి చేసి, పెద్దన రచనా విశేషమునుగురించి ఉపన్యసించారు. సమితి సభాపతి శ్రీ శివశంకర శాస్త్రిగారు అభివందనము [illegible] మంగళ వాక్యాలతో సభ సమాప్తము చేసినారు. రెండుపూటల కార్యక్రమము కమనీయముగా నడిచింది.

---

*ఇంక ఈ శీర్షిక క్రింద ఆంధ్ర దేశంలో పలుతావుల్లో జరిగే సాహిత్య సమావేశాలు, ప్రసంగాలు మొదలయిన సాహితీ సమాచారములు ప్రకటింపదలిచాము. సాహితీపరులు సంగ్రహంగా మాకు సమాచారాలు వ్రాసి పంపించ ప్రార్థన. సంపాదకులు.

గ్రంథ విమర్శనము

మారేలోకం

రచయిత, శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావుగారు, ఎం.ఎస్.సి. సాహితీ సమితి, మహారాజావారి కళాశాల, విజయనగరము — ప్రతిమా బుక్స్, ఏలూరు. వెల రూపాయి.

ఈ చిన్న పుస్తకము చక్కనిరంగుల అట్టతో పోతి బొమ్మతో చాలా ముద్దుగనున్నది. దీనిలో 5 చిన్న వ్యాసాలున్నవి. పుస్తకము పేరు చదవగానే [illegible] అనిపిస్తుంది. కాని [illegible]

మొదటి వ్యాసము — "మారేలోకం" ఈ జగతిలో ప్రతివస్తువు నిమిష నిమిషానికి మారిపోవునని, మానవుడుకూడా ఈ విధంగానే మారిపోవునని, ప్రతి వస్తువుకి ఈ ప్రపంచములో ఒక స్థానమున్నదని, మన నిత్యజీవనంలో కొత్త విషయాలు తెలుసు కొన్నప్పటికీ పాత ఆచారాలు మన సమాజములో కని పిస్తూనే ఉంటాయని, మనకు [illegible] ఒక [illegible] ధారమని, ఆకాశంలేనిదే కాలంలేనట్లు, భూగోళం లేనిదే చరిత్రలేదని, మొదలగు భౌతిక విషయము లన్నీ ఈ చిన్న వ్యాసంలో ఇమిడ్చినారు.

రెండవ వ్యాసము—"జ్ఞానంనుండి విజ్ఞానం"— ఇందులో చిన్న చిన్న విషయాలు ఎన్నో ఉన్నాయి మానవునికి మొదట ప్రపంచమంతా అయోమయంగా ఉండేది—కొద్ది బుద్ధివచ్చిన తర్వాత ఈ ప్రపంచంలో ఉండే వాటి అర్థము మెల్లగ బోధపరచుకో వాలనే ప్రయత్నం ప్రారంభించింది—అటుపైన యాంత్రవాదం, జీవవాదం, క్వాంటమ్ సిద్ధాంతం, అనిర్దేశ్య వాదం కాస్మిక్ కిరణములు, రేడియో విచ్ఛిత్తి, విద్యుత్కణాలు, అనిచ్చితత్వం, మన స్సంకల్పము మొదలగునవి బయలుదేరినవి ఇదంతా ఈ వ్యాసంలో తెలుస్తుంది.

మూడవ వ్యాసము —"చుక్క—శక్తి"—ఇందులో గ్రంథకర్త మనకు తెలిపేదేమంటే —ఈ విశ్వంలో మహాద్భుతపరిమాణంగలవి నక్షత్రాలని —[illegible] [illegible] చుక్కలు కొత్త గుణాలను చూపుతవని — నక్షత్రాలు అనుక్షణం వేడి, వెలుతురు వెదజల్లుచు భారం తగ్గుచున్నవని — ఈ విధంగా ద్రవ్యమంతా రూపుమారి శక్తిగా పరిణమిస్తున్నదని—ఈ శక్తి వివిధ రూపాలలో కనిపిస్తుందని —వేడి, వెలుతురు, ధ్వని, మొదలగునవన్నీ [illegible] శక్తి [illegible]దని, ఈ మొదలగు విషయాలు.

నాల్గవ వ్యాసము—"ఫిట్జిరాల్డు సంకోచము" ఇందులో ఫిట్జిరాల్డు సంకోచమంటే ఏమిటో, కొన్ని వాక్యాలలో ఈ విధంగా వ్రాశారు శ్రీ వెంకటరావుగారు—"అతివేగంగా గమిస్తున్న ఒక దండం గలదనుకొందము. దాని గమనదిశకు లంబంగానున్న దండాన్ని ఒక సమకోణం త్రిప్పి, గమనదిశకు సమాంతరంగా ఉంచడముయిందను కొందము. అప్పుడు దండం, సంకోచిస్తుంది; అనగా, గమనదిశకు లంబంగా ఉన్నప్పుడు కన్న

సమానాంతరంగా ఉన్నప్పుడది పొట్టి అవుతుంది, ఈ సంకోచాన్నే "ఫిట్జిరాల్డు సంకోచము" అంటారు—"ఈ సంకోచముచేత కొలబద్దల సత్యానికి భంగంకలిగింది"—అటుపైని దీనివల్ల సంభవించిన వాదాలు, మొదలగు వాటన్నిటిగురించి విపులంగా తెలుసుకోగలుగుచున్నాము.

ఐదవ వ్యాసము—"పదార్థ విజ్ఞాని', —దీని బట్టి పదార్థ విజ్ఞానమువల్ల ఏర్పడినవి మనకిప్పుడెంతో ఉపయోగకరమైనవని—పదార్థ విజ్ఞానము యొక్క అంత మెక్కడున్నదో తెలుసుకోలేమని—స్టీమర్లు, సినీమాలు, విద్యుద్దీపాలు మొదలగునవన్నియు ఈ పదార్థ విజ్ఞానమువల్ల వచ్చినవని—ప్రాచీన విజ్ఞానులకు తెలియని వెన్నో ఈ నూతన విజ్ఞానులు కనిపెట్టారని—కాలంముందుకు నడుస్తున్న కొద్దీ, పదార్థ విజ్ఞానము వర్ధిల్లుచున్నదని—ఈపదార్థ విజ్ఞానము యంత్ర శాస్త్రముపై, ఉష్ణముపై ఆధారపడినదని—గణితశాస్త్రం చాలా అవసరమని తెలుస్తున్నది. వీటన్నిటికి ఉదాహరణలు బాగా ఇచ్చినారు.

కొన్నింటా వ్యాకరణ కట్టుబాటులతో నడిచింది. భాష సామాన్యుల కర్థమయేటట్టు లేదు. తెనుగులో ప్రావీణ్యమున్న వారికి తప్ప ఇతరులకిది అంత సులభముగ బోధపడదేమో. —శాస్త్రి.

సామ్రాజ్యము :

లూయీ ఫిషర్ : ఆంధ్రీకరణము శ్రీ పండితారాధ్యుల నాగేశ్వర రావుగారు, సంస్కృతి ప్రచురణ. ప్రాప్తిస్థానం కల్చరల్ బుక్సు లిమిటెడు, పెరంబూరు మద్రాసు వెల రూపాయి.

శ్రీ లూయీ ఫిషర్ గారు ఇంగ్లీషులో వ్రాసిన ఎంపయిరు అను పుస్తకగ్రంధాని కిది ఆంధ్రీకరణం, శిల్పినిబట్టి శిల్పం యెల్లావుంటుందో అల్లాగే శాంతి నిర్మాతల తత్వాన్నిబట్టి వారిచే నిర్మింపబడిన శాంతి గూడా వుంటుందనే హెచ్చరికతో ప్రారంభించి ౧౮ న కెయిజరును జయించి హిట్లరుని తీసుకవచ్చాం. హిట్లర్ని ఓడిస్తాం. అంతకంటె మరీ మూర్ఖుణ్ని తీసుకరాగలం. ఇల్లాంటి దుస్సంఘటనల నివారణకు ఒక్కటే మార్గం అవిచూపిస్తూ, మనం యుద్ధంలో విజయాన్ని పొందుతూ శాంతిని కోల్పోతున్నాం అనే నిజాన్ని చాటుతూ, సామ్రాజ్యాలు పాతికాలపు సంస్థలయినవనిన్నీ వాటిని నిలుపుకొనుటకే దేశాలను అణగద్రొక్కటానికి ప్రయత్నాలనిన్నీ నచ్చచెపుతూ, దేశ సౌభాగ్యానికి అవి యెంతో తొందరగా నాశనమయితే అంత మంచిదని శ్రీలూయీ ఫిషర్ గారి విమర్శనాయుత, సహేతుకవాదం ఆంధ్రుల కందుబాటయినందుకు సంతోషిస్తున్నాము. ఆంధ్రీకరణం బాగా నడిచింది,

—బసవ.

విశ్వరహస్యము :

రచయిత, శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావుగారు, ఎం. ఎస్. సీ. సాహితీ సమితి మహారాజావారి కళాశాల, విజయనగరము. వెల ఒక రూపాయి.

ఇది ఒక చిన్న పాటకథ, జగత్తులోనుండే పదార్థములు, పొటి యుత్పత్తి, మొదలగు విషయములు అందరు పాడగలిగే పదరూపమున వ్రాయబడినది. ఇది చదువుతూంటే, ఏ బొబ్బిలి యుద్ధపు పాటకథో, లేక బాలనాగమ్మ పాటకథో చదువుచున్నట్లుగా తోస్తూంది. ఇది విశ్వం యొక్కపాటకథ. పుస్తకము విప్పగనే వాటర్థమువే చెప్పకోగల బొమ్మలు కనిపిస్తాయి. పాట కలకలలాడుతూ

అడ్డులేకుండా ఏరులాగ నడిచిపోవు చుండును. చదువుటకు సర్దాగా, తేలికగా ఉంటుంది. చిన్న పిల్లలుకూడ దీన్నిచదివి అర్థముచేసుకో గలరు. శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావుగారు ఈ కొత్త పక్కిని, భౌతికశాస్త్ర విషయాలు బాగా వ్రాశారు.

—రాణి—

1857 విప్లవము : అశోక మెహతా అనువాదం మంగళంపల్లి చంద్రశేఖరంగారు, చెన్నపురి జాతీయ జ్ఞాని మందిరంవారి అష్టమ కుసుమం. వెల ౧-౮-౦.

౧౮౫౭ నాటి సిపాయీల తిరుగుబాటు, అవి మనం వినేమాట ఆంగ్లేయ నియంతల హృదయవేదనా ఫలితమనీ. అది నిజంగా స్వతంత్ర పోరాటమే గాని మరి ఒకటికాదనీ, చాలా మందికి తెలియదు. ఈ విషయంలో ప్రప్రథమంగా రచించబడిన శ్రీ వినాయక సావర్కరుగారి గ్రంథం, ఆంగ్లేయుల ఆగ్రహ జ్వాలలకు ఆహుతయి, అగ్నిజ్వాలలపాల్పడి బహిష్కరింపబడింది. అయినా విషయాలు చరిత్రాత్మకమగుటను మాసిపోక, అశోక మెహతా గారి కలంద్వారా కొద్ది కొద్దిగా ప్రజాముఖం చూశాయి. నిజంగా నేడు యీ ౧౯౪౭ న, కొద్ది రోజుల్లో మనం స్వతంత్ర భారత జండా నెగురవేయడానికి సన్నాహాలు గుర్తిస్తున్నామంటే, దీనికి ప్రాతిపదిక ౧౮౫౭ నాటి 'తిరుగుబాటు' కాని స్వాతంత్ర సమరమే నన్నమాట. అనగా నాటి బీజం నేడు వృక్షమయింది. నేటి సాధానికి నాటిదే పునాదిరాయి అన్నమాట.

శ్రీ మంగళంపల్లి చంద్రశేఖరంగారు యీ విషయాలు అఖిలాంధ్ర దేశానికీ అందుబాటులోవుంచే వుద్దేశంతో, అశోక మెహతాగారి గ్రంథాన్ని అనువదించారు. పుస్తకం చదువుతూవుంటే గ్రంథస్థ చారిత్రాత్మక సమాచారమో, చంద్రశేఖరంగారి శైలోగాని (బహుశా శైలికూడాను) పక్క బిగిని లాక్కుపోయింది నా చిత్తాన్ని.

—బసవ

గ్రంథస్వీకృతి

SOUDAMINI AND OTHERS POEMS

By

PURIPENDA APPALASWAMY

Publishers ;

FAYA NIKETEN, MADRAS. 7.

PRICE Re. 1.

---

౨. ఛత్రపతి శివాజీ

శ్రీ సంకూరి రామకృష్ణమూర్తి, ఎం.ఏ.,

ప్రచురణ: కవితాప్రభాస, భీమవరమ్.

వెల రూ. ౧-౮-౦

---

3. శ్రీ అరవిందవ్యాసావళి

బ్రహ్మశ్రీ వేలూరు చంద్ర శేఖరంగారు.

చిరునామా : చ. వే. కృష్ణయ్య,

శ్రీ అరవిందాశ్రమం పుదుచ్చేరి.

వెల రూ. ౨-౦-౧

కూలి జనము

శ్రీ మనీషి దే